

บทที่ ๒

หลักการ แนวคิด บทวิเคราะห์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาสภาพความเป็นจริงในเรื่องการใช้เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรของครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จึงได้ศึกษา หลักการ แนวคิด บทวิเคราะห์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวบรวมไว้ดังนี้

๑. ความมุ่งหมายของการศึกษา
๒. ความหมายของหลักสูตร
๓. องค์ประกอบของหลักสูตร
๔. เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
๕. บทบาทของบุคลากรทางการศึกษา
๖. การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความมุ่งหมายของการศึกษา

ความมุ่งหมายของการศึกษา คือ ทิศทางการจัดการศึกษา ความมุ่งหมายทางการศึกษาระดับสูงสุด คือ ปรัชญาการศึกษา หรือ "ปณิธานการศึกษา หมายถึงอุดมคติ อุดมการณ์สูงสุด ซึ่งยึดหลักในการจัดการศึกษา มีบทบาทในการเป็นแม่บท เป็นต้นกำเนิดความคิดในการกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาและเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาตลอดจนถึงขบวนการในการเรียนการสอน" (สุมิตร คุณานุการ ๒๕๒๑ : ๓๔)

เพื่อความเข้าใจในเรื่องความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในปัจจุบัน จึงเสนอความรู้และหลักการเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการศึกษาดังนี้ ปรัชญาหรือปณิธานการศึกษาไทยในปัจจุบัน ระดับความมุ่งหมายของการศึกษา วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ การจัดประเภทความมุ่งหมายทางการศึกษา การกำหนดความมุ่งหมายในระดับโรงเรียน และจุดมุ่งหมายในการสอน

ปรัชญาการศึกษา หรือ ปณิธานการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ได้มาจากการสำรวจ การวิจัยข้อมูลต่าง ๆ ของสังคมไทย ซึ่งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ได้ เสนอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๗ สรุปปรัชญาการศึกษาของไทย ในรายงานฉบับดังกล่าวว่า ความมุ่งหมายทางการศึกษาของไทยเป็น "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม" ดังมีสาระความ สำคัญสรุปได้ดังนี้

ปณิธานการศึกษาไทยในปัจจุบัน "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม"

ชีวิตมีอาจแยกออกจากสังคม เพราะบุคคลมิได้เกิดอยู่โดดเดี่ยวในโลกหากแต่ดำรง ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นสังคม ชีวิตมนุษย์จะมีความหมายสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อดำเนินไปในความ สัมพันธ์สอดคล้องกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน สังคมจะเกิดมีขึ้นได้ก็โดยการดำเนินชีวิตร่วมกันของ บุคคล สังคมกับบุคคลจึงไม่อาจพิจารณาแยกจากกันได้ ชีวิตอันพึงประสงค์นั้นนอกจากจะให้มี ความสัมพันธ์กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแล้วจำต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของสังคม มนุษย์ด้วย มนุษย์จึงต้องแสวงหาความรู้ความเข้าใจในตนเอง ทั้งในสภาพบุคคลและในสภาพที่ ร่วมกัน เป็นสังคม เพื่อดำเนินชีวิตอันสอดคล้องตามความรู้ความเข้าใจนั้น ดังนั้น มนุษย์ไม่เพียง แต่เรียนรู้ธรรมชาติและตนเอง เพื่ออยู่รอด หรืออยู่อย่างผาสุก ในชีวิตทางกายและในช่วง เวลา เฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ยังครุ่นคำนึงใฝ่หาคุณค่าและความหมายในชีวิต ทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ อันก้าวพ้นกาลเวลาด้วย มนุษย์จึงสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมขึ้น ซึ่งแฝงฝังความรู้ ความเข้าใจ ความรัก และความชื่นชมในความจริง คุณธรรมและความงาม อันเป็นคุณค่าในชีวิตไว้ เพื่อ ถ่ายทอดผ่านกาลเวลาไปสู่คนรุ่นต่อไป การสืบทอดความรู้ ศิลปวัฒนธรรม และมรดกทางสติปัญญา ทำให้มนุษย์ต้อง แสวงหาความรู้ความเข้าใจใหม่ที่กว้างขวาง ลึกซึ้ง และแสดงออกในรูป แบบอันเหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น และจากสภาพปรากฏของธรรมชาติแวดล้อมและสังคมแปรผัน อยู่ตลอดเวลา จึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้อง เรียนรู้ให้ เข้าใจโลกและธรรมชาติของการ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการจัดการชีวิตและสังคมให้สอดคล้องตามกัน นอกจากนั้น กระบวนการ แสวงหาถ่ายทอดและสร้างสรรค์ความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ก็จำเป็นต้องปรับ ประจุให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสังคมมนุษย์ซึ่งกำลัง เปลี่ยนแปลงจึงจะสามารถ ดำรงคุณประโยชน์อันพึงประสงค์ได้ตลอดไป

โดยเหตุที่ความรู้และประสบการณ์เป็นพลังและเป็นประทีปที่จะขบขจัดปัญหา และส่องสว่างนำวิถีชีวิต มนุษย์จึงได้ทุ่มเททรัพยากรเพื่อการเก็บรักษา ถ่ายทอดและเสาะแสวงหาความรู้ที่กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยการสร้างระบบและกรรมวิธีเพื่อบำเพ็ญการ อันได้แก่ "การศึกษา"

ฉะนั้น การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมอันตนมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น โดยกลมกลืนกับธรรมชาติ อย่างไรก็ตามแม้การศึกษาจะมีข้อปัจจัยสำคัญอย่างเดียวกันที่จะเสริมสร้างหรือแก้ปัญหาของสังคมและบุคคลได้ทุกอย่างดูยาสารพัดประโยชน์ เนื่องจากยังมีสภาพการณ์และปัจจัยอื่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม รวมทั้งการเพิ่มของประชากร ตลอดจนข้อจำกัดในเรื่องทรัพยากร แต่ การศึกษา ก็มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความสามารถของคนไทยตามแนวทางที่พึงประสงค์

โดยนัยสำคัญดังกล่าว คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาจึงมีความเห็นว่าการศึกษาไทยในอนาคตควรจะมีคามมุ่งหมาย ดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาจะต้องสร้างความสำนึกในความเป็นไทยร่วมกัน ความเป็นครอบครัว และการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ
๒. การศึกษาจะต้องช่วยบุคคลให้เข้าใจ และกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งจะต้องสร้างเสริมให้ประชาชนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีวินัย และเคารพกฎหมายบ้านเมือง
๓. การศึกษาจะต้องปลูกฝังให้บุคคลยึดมั่นในความสุจริต ความยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคม
๔. การศึกษาจะต้องเสริมสร้างความรู้ความสามารถแก่บุคคลและกลุ่มชนที่อยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน ให้สามารถสื่อสาร เข้าใจกันได้ รวมทั้งให้สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ โดยสันติวิธี
๕. การศึกษาจะต้องเสริมให้บุคคลมีสุขภาพดี ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ให้มีศีลธรรม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่ม และใช้ความสามารถให้เกิดผลดีต่อสังคมในส่วนรวม

โดยลดความเห็นแก่ตัวและความคิดที่จะเอาตัวรอดแต่ลำพัง

๖. การศึกษาจะต้องเสริมสร้างความรู้ความสามารถ และค่านิยมในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริง ให้อำนาจใช้จ่ายอย่างมีธรรมาภิบาล

๗. การศึกษาจะต้องเสริมสร้างให้บุคคลมีความรู้ เข้าใจในธรรมชาติ สังคม ศิลปะ วัฒนธรรม และวิทยาการต่าง ๆ ที่มีความเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าอยู่เสมอ แล้วรู้จักนำความรู้ที่นำมาใช้ในทางสร้างสรรค์ พร้อมกันนั้นก็รู้จักนำความเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมาใช้เป็นประโยชน์ทั้งแก่บุคคล สังคม และธรรมชาติ

๘. การศึกษาต้องส่งเสริมให้บุคคลรักอิสรภาพ รักการแสวงหาความจริงและแบบอย่างการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น (คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ๒๕๑๔ : ๑๓-๑๗)

ระดับความมุ่งหมายของการศึกษา

สมิทร คุณานุกร ได้อธิบายไว้ว่า ระดับความมุ่งหมายของการศึกษามี ๕ ระดับ ดังนี้

๑. เป็นระดับสูงสุด ในระดับชาติ มักเรียกว่าปริญญาการศึกษา หรือบัณฑิตการศึกษา หรือบางครั้งเรียก ความมุ่งหมายทั่วไป ระดับนี้มีลักษณะตามที่ได้อธิบายมาแล้ว

๒. ความมุ่งหมายในระดับที่สองนี้ ยังมีลักษณะทางการศึกษาคคล้ายกับ บัณฑิต แต่มีขอบเขตแคบเฉพาะเจาะจงอยู่เพียงระดับใดระดับหนึ่ง เช่น ระดับประถมศึกษา หรือระดับมัธยมศึกษา ความมุ่งหมายในระดับนี้มีรากฐานมาจากบัณฑิตขั้นสูงสุด

๓. เป็นความมุ่งหมายใน ระดับของหลักสูตร ความมุ่งหมายในระดับนี้ใกล้เคียงกับระดับที่สองมาก ในบางกรณีอาจใช้แทนกันได้เลย แล้วแต่นโยบายทางการศึกษาของแต่ละประเทศ บางกรณีความมุ่งหมายในแต่ละระดับการศึกษาที่อาจนำมาใช้เป็น ความมุ่งหมายของหลักสูตร หรือในบางกรณีของแต่ละโรงเรียนมีสิทธิในการจัดหลักสูตรโดยเฉพาะของตนเองก็จำเป็นต้องมีความมุ่งหมายของหลักสูตรสำหรับโรงเรียน เช่น การจัดการศึกษาในอเมริกาและอังกฤษ สำหรับของไทยไม่เน้นให้โรงเรียนมีหลักสูตรของตนเองเพราะได้มุ่งเน้นหลักสูตรระดับชาติ เป็นแกนกลาง [ความมุ่งหมายระดับนี้คือ จุดหมาย ของหลักสูตร ซึ่งโรงเรียนอาจนำไปกำหนดความมุ่งหมายในระดับโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมที่อยู่รอบ ๆ โรงเรียน]

๔. ความมุ่งหมายในระดับมหาวิทยาลัย [คือ จุดประสงค์เฉพาะรายวิชา ซึ่งการจัดการเรียนการสอนของแต่ละมหาวิทยาลัยต้องสอดคล้องกับ จุดหมาย ของ หลักสูตร]

๕. ความมุ่งหมายในระดับสุดท้ายนี้คือ จุดมุ่งหมายในการสอนเป็นจุดมุ่งหมายแสดงแนวทางในการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายในการสอนที่ชัดเจนที่สุดนั้นเราเรียกว่า จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม กล่าวคือจุดมุ่งหมายระดับนี้เน้นที่การกระทำ หรือพฤติกรรมของผู้เรียนที่สังเกตเห็นได้ชัดเลยทีเดียว เป็นจุดมุ่งหมายที่ช่วยในการประเมินผลอย่างรัดกุมด้วย [หมายถึงจุดประสงค์การเรียนรู้] (สมิทร คุณานุกร ๒๕๒๑ : ๔๒-๔๓)

วัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปี ๒๕๓๐

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ไว้ในทิศทางการพัฒนาการศึกษาของ กรมสามัญศึกษา ปี ๒๕๓๐ ดังนี้

เพื่อพัฒนานักเรียนในระดับมัธยมศึกษาให้มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ ในวิชาการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัวและชุมชนให้มีมาตรฐานสูงขึ้น และเพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการศึกษาต่อ รู้จักคิด วิเคราะห์ในการแก้ปัญหาและการพัฒนาอย่างมีระบบ มีความเข้าใจในปัญหาและแนวทางที่จะแก้ปัญหาของสังคม รู้จักปรับปรุงตนเองให้เกิดความเหมาะสมที่ตึงงาม ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง มีความสามารถและเจตคติที่ดีในการทำงาน มีทักษะในการทำงานอย่างมีระบบ และการทำงานเป็นหมู่คณะ มีศีลธรรม คุณธรรม ค่านิยมที่ตึงงาม ประพฤติปฏิบัติตามครรลองของศาสนา และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งกายและใจ มีความสามารถ ในด้านการศึกษา พร้อมด้วยน้ำใจนักกีฬา มีทักษะความสามารถ ในวิชาชีพ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพอิสระ สามารถสืบต่อเนื้อ และพัฒนา ประสิทธิภาพ อาชีพของบิดามารดา หรือ อาชีพอื่นที่กระทำได้ โดยใช้ ทรัพยากร ของท้องถิ่น มีความเป็นพลเมืองดีของชาติ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความสามัคคีกลมเกลียวกันระหว่างคนในชาติ เคารพยึดมั่น ในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครอง ตามระบอบ ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

(กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๙ ข : ๑)

การจัดประเภทความมุ่งหมายทางการศึกษา

นักพัฒนาหลักสูตรได้จัดความมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น ๓ ประเภท เพื่อให้เป็นหมวดหมู่ และจัดลำดับลักษณะพฤติกรรมตามความยากง่ายช่วยให้การกำหนดความมุ่งหมายทางการศึกษาทำได้ง่ายมากขึ้น และผู้เกี่ยวข้องกับหลักสูตรมีความเข้าใจตรงกัน

สมิทร คุณานุกร ได้อธิบายไว้ว่า การใช้คำ หมวดหมู่ และลำดับของจุดมุ่งหมายทางการศึกษานี้คือ Taxonomy of Educational Objectives ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ หมวดได้แก่

๑. พุทธิพิสัย (cognitive domain) เป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่รวมถึงการเรียนรู้ ด้านความรู้ ความคิด และการแก้ปัญหา ซึ่ง บลูม (Benjamin S.Bloom) และคณะคิดขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๕๖

๒. จิตพิสัย (affective domain) เป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่รวมถึงการเรียนรู้ทางด้านทัศนคติ ค่านิยม ความสนใจ และความซาบซึ้ง ซึ่ง แครทโรล (David R.Krathwohl) และคณะเป็นผู้คิดขึ้น ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔

๓. ทักษะพิสัย (psychomotor domain) เป็นความมุ่งหมายทางการศึกษาด้านทักษะในการเคลื่อนไหว และการใช้วัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย (สมิทร คุณานุกร ๒๕๒๑ : ๔๗-๔๘)

สังัด อุทรานันท์ ได้อธิบายในรายละเอียดดังนี้

๑. พุทธิพิสัย แบ่งตามลำดับความซับซ้อนจากน้อยไปหามากดังนี้

๑.๑ ความรู้ ได้แก่ - ให้ความหมายได้ - บอกเรื่องราวได้ - บอกชื่อได้ - ตั้งชื่อเรื่องได้ - จับคู่ได้ - เขียนรายการได้ - กล่าวเป็นข้อความ หรือ ถ้อยคำได้ - เลือกได้ - เขียนโครงร่างได้

๑.๒ ความเข้าใจ ได้แก่ - แยกแยะได้ - อธิบายได้ - แปลความหมายได้ - เปลี่ยนข้อความได้ - ให้เหตุผลได้ - ขยายความได้ - คัดคะเนได้ - สรุปความได้ - ย่อความได้ - อ้างอิงได้ - ยกตัวอย่างได้ - ทำนายได้ - เขียนข้อความใหม่ได้

๑.๓ การนำไปใช้ ได้แก่ - ปฏิบัติได้ - แสดงได้ - เตรียมการได้ - ผลิตได้ - เปลี่ยนแปลงได้ - สาธิตได้ - คำนวณได้ - ใช้สิ่งต่าง ๆ ได้ - สัมพันธ์เรื่องราวได้ - คินคั่นได้ - ทำให้คู่ได้

๑.๔ วิเคราะห์ ได้แก่ - แยกแยะได้ - แบ่งกลุ่มได้ - อ้างอิงได้ - แสดงเป็นแผนภาพได้

๑.๕ สังเคราะห์ ได้แก่ - รวบรวมได้ - จัดกลุ่มได้ - รวมกันได้ - ประกอบสิ่งต่าง ๆ ได้ - สร้างสรรค์ได้ - ออกรูปแบบได้ - อธิบายได้ - จัดระเบียบใหม่ได้ - ร่างแผนการได้ - สร้างใหม่ได้ - เขียนใหม่ได้ - ย่อความได้ - เขียนได้

๑.๖ ประเมินค่า ได้แก่ - เกิดความซาบซึ้ง - เห็นความแตกต่าง - เปรียบเทียบได้ - สรุปความได้ - วิจารณ์ได้ - บรรยายได้ - แยกแยะได้ - ตัดสินได้ - อธิบายได้ - แปลความได้ - สัมพันธ์เรื่องราวได้ - สรุปย่อได้

๒. จิตพิสัย เป็นจุดมุ่งหมายที่รวมถึงการเรียนรู้ทางด้านเจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และความซาบซึ้ง ขบวนการดังกล่าวที่เกิดขึ้นภายในบุคคล แยกออกเป็นลำดับขั้นต่าง ๆ ดังนี้คือ

๒.๑ การรับ ได้แก่ - สอบถาม - ทำตาม - ให้ - ยึดถือ - เลือก - บรรยาย - ชี้ - บอกตำแหน่งที่ตั้ง - บอกชื่อ - ตอบ

๒.๒ การมีปฏิกริยาโต้ตอบ ได้แก่ - ตอบ - ช่วยเหลือ - ทำตาม - อภิปราย - ปฏิบัติ - เสนอ - อ่าน - รายงาน - เลือก - เขียน

๒.๓ การสร้างค่านิยม ได้แก่ - ทำให้เสร็จ - อภิปราย - ทำตาม - เริ่ม - ร่วมกระทำ - เชื่อเชิญ - ให้ข้อเสนอ - อ่าน - รายงาน - มีส่วนร่วม - ศึกษา

๒.๔ การจัดระเบียบ ได้แก่ - จัด - รวม - เปรียบเทียบ - ชี้ - ผสมผสาน - สั่งการ - เปลี่ยนแปลง - จัดระเบียบ - เตรียมการ - สัมพันธ์ - สังเคราะห์

๓. ทักษะพิสัย เป็นจุดมุ่งหมายทางด้านทักษะในการเคลื่อนไหว การใช้วัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ลำดับของทักษะจากง่ายไปสู่ความซับซ้อนในการพัฒนา ดังนี้ คือ

๓.๑ ทักษะในการเคลื่อนไหวทางร่างกาย ได้แก่ การเคลื่อนไหวอย่างไม่ซับซ้อนของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย

๓.๒ การเคลื่อนไหวที่ต้องใช้ประสาทรวม ๆ กัน หมายถึง การประสานงานกันระหว่างประสาทสัมผัส เช่น การเห็น การได้ยิน กับการเคลื่อนไหวร่างกาย ไม่ว่าจะ เป็นแขนหรือขาเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวตามที่ต้องการ เช่น การรับลูกบอล การเล่นดนตรี

๓.๓ การสื่อสารโดยใช้ท่าทาง ได้แก่ การเคลื่อนไหวร่างกาย การใช้สีหน้าภาษาใบ้

๓.๔ พฤติกรรมทางด้านภาษา แยกออกจาก การพัฒนาจากง่ายไปหายากดังนี้คือ การออกเสียง การสร้างเสียงและคำ การเปล่งเสียง ประสานระหว่างเสียงและท่าทาง (สังค อุทรานันท์ ๒๕๒๘ : ๒๑๕-๒๑๘)

จะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทพฤติกรรมการเรียนรู้ออกเป็น ๓ หมวดดังกล่าว นอกจากจะเป็นการจัดลำดับจากพฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานที่เกิดขึ้นง่ายที่สุดไม่มีความซับซ้อนไปจนถึงพฤติกรรมที่ซับซ้อน ช่วยให้เกิดความเข้าใจชัดเจนมากขึ้นยังช่วยให้สามารถจัดความสมดุลในการกำหนดจุดมุ่งหมายในแต่ละหมวดได้ง่ายขึ้น ความสมดุลระหว่างจุดมุ่งหมายทั้งสามประเภทเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น เพราะโดยหลักการทั่ว ๆ ไปแล้วการให้การศึกษาควรมุ่งพัฒนาความเจริญเติบโตของผู้เรียนทั้ง ๓ ด้านควบคู่กันไป

การกำหนดความมุ่งหมายในระดับโรงเรียน

ความมุ่งหมายระดับหลักสูตรมีลักษณะกว้างและครอบคลุม ถ้าหากไม่มีการแปลความออกมาเป็นแนวปฏิบัติ หรือไม่กำหนดความมุ่งหมายให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน และชุมชนรอบ ๆ โรงเรียนแล้ว โอกาสที่โรงเรียนจะนำความมุ่งหมายของหลักสูตรไปปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลคงเป็นไปได้ยากมาก ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูอาจารย์จึงต้องมีความรู้ในเรื่อง ความมุ่งหมายทางการศึกษา หลักการและวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ หลักสูตร การเรียนการสอน เพื่อที่จะได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน

สมิตร คุณานุกร ได้แสดงทัศนะในเรื่องการกำหนดความมุ่งหมายในระดับโรงเรียน และได้เสนอ วิธีการ กับข้อคำนึงในการกำหนดความมุ่งหมายของโรงเรียนไว้อย่างน่าสนใจ

ในการที่โรงเรียนจะนำเอาความมุ่งหมายนี้ไปปฏิบัติให้เกิดผล ควรมีการพิจารณาความมุ่งหมายของหลักสูตรอีกครั้ง และเน้นปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และภายในชุมชนรอบ ๆ โรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรถือเป็นหลักในการปฏิบัติที่จะกำหนดความมุ่งหมายในระดับโรงเรียนของตนขึ้นมา ความมุ่งหมายในระดับโรงเรียนนี้ควรมีทั้งความมุ่งหมายที่มีลักษณะเป็นปรัชญา และเป็นความมุ่งหมายที่เป็นแนวกำหนดการปฏิบัติงานภายในโรงเรียน ปราศจากอุดมคติหรืออุดมการณ์แล้วการกระทำก็ขาดทิศทาง ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการให้การศึกษาแก่เยาวชน ผู้บริหารและครูควรถามตัวเองว่า เมื่อ

เด็กสำเร็จการศึกษาออกไปจากโรงเรียนแล้ว จะมีความรู้ความสามารถและค่านิยมอะไรติดตัวออกไปบ้าง

วิธีกำหนดความมุ่งหมายของโรงเรียน

๑. สำรวจและพิจารณาความมุ่งหมายในระดับชาติ ทั้งนี้เพื่อความมุ่งหมายของโรงเรียนสอดคล้องกับความมุ่งหมายในระดับดังกล่าว
๒. รวบรวมความคิดเห็นจากบุคคลทั่วไปทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อทราบความคิดเห็นส่วนรวมว่าความมุ่งหมายของโรงเรียนควรเป็นอย่างไร
๓. ศึกษาและรวบรวมปัญหาต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเท่าที่มีอยู่ ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านบริหาร วิชาการหรือด้านอื่น ๆ ทั้งหมด
๔. ลงมือกำหนดความมุ่งหมาย
๕. พิจารณาร่วมกันเพื่อกำหนดความมุ่งหมายขึ้น ผู้บริหารอาจมอบให้ครูเพียงสองหรือสามคนไปดำเนินการแล้วนำมาเสนอให้บุคลากรในโรงเรียนทั้งหมดพิจารณา และยอมรับ

ข้อคำนึงในการกำหนดความมุ่งหมายของโรงเรียน

สิ่งที่ควรคำนึงในการกำหนดความมุ่งหมายของโรงเรียนคือ การใช้ภาษา ซึ่งต้องครอบคลุมค่านิยมที่ต้องการและมีความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ อีกทั้งต้องคิดถึงขอบเขตที่โรงเรียนสามารถปฏิบัติได้ ควรพิจารณาทั้งในด้าน กำลังทรัพย์ กำลังคนอันรวมไปถึงขวัญและกำลังใจ โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบาย เพราะจะนำมาถึงการยอมรับ ความมุ่งหมายที่ร่วมกันกำหนดขึ้นจะบรรลุผลสำเร็จ นอกจากนี้ลักษณะของจุดมุ่งหมายต้องเป็นเอกภาพ มีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และที่สำคัญคือ ควรกำหนดวิธีการประเมินผลไว้ (สุมิตร คุณานุกร ๒๕๒๑ : ๕๘-๖๕)

จุดมุ่งหมายในการสอน

กล่าวโดยสรุป ความมุ่งหมายทางการศึกษามีหลายระดับ แต่ละระดับเป็นแนวทางต่อเนื่องไปจากพื้นฐานถึงจุดมุ่งหมายในการสอน และความสัมพันธ์ต่อเนื่องนั้นจะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ความมุ่งหมายระดับสูงสุดมีลักษณะกว้างและครอบคลุม ส่วนจุดมุ่งหมายในการสอนมีลักษณะเฉพาะเจาะจง ซึ่งต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน บางครั้งใช้คำว่า จุดประสงค์การเรียนรู้ หรือ จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

สันต์ ธรรมบำรุง กล่าวว่่า ปัญหาสำคัญของการศึกษาในโรงเรียนขณะนี้ คือ

ครูส่วนใหญ่สอนโดยที่ไม่เคยรู้เรื่องจุดมุ่งหมายของการศึกษา สอนโดยยึดแบบเรียนเป็นหลัก แต่ไม่เคยรู้อย่างจริงจังว่าต้องการ จะผลิตนักเรียนให้เป็นอะไร มีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร สาเหตุของความบกพร่องอันนี้สืบเนื่องมาจาก การละเลยของผู้บริหารโรงเรียน ขาดความเอาใจใส่ในการกระตุ้นครู หรือไม่ได้จัดหลักสูตรไว้ให้ประกอบกับเป็นความบกพร่องของสถาบันการศึกษา ซึ่งทำหน้าที่ผลิตครู โดยที่ไม่ได้เน้นความสำคัญของ เรื่องนี้แก่นิสิตที่จะจบไปเป็นครู ครูส่วนใหญ่จึงขาดความสามารถในการแปล จุดมุ่งหมายของการศึกษาในหมวดวิชาต่าง ๆ ออกเป็นจุดมุ่งหมาย เชิงพฤติกรรม ครูบางคนก็ไม่มีความรู้เกี่ยวกับความมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม หรือเห็นคุณค่าของจุดมุ่งหมายประเภทนี้เลย ปัญหาเรื่องจุดมุ่งหมาย ของการศึกษาโดยเฉพาะการทำให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการนำจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมไปใช้ในการเรียนการสอนได้ จึงนับเป็นความสำคัญเร่งด่วนที่สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องแก้ไขปรับปรุง เพื่อการศึกษาของชาติจะได้บรรลุผลสำเร็จ ตามเป้าหมายที่วางไว้

(สันต์ ธรรมบำรุง ๒๕๒๗ : ๓๖)

กรมสามัญศึกษาได้อธิบายและเสนอหลักสำคัญของการกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอน หรือ จุดประสงค์การเรียนรู้ ดังนี้

ผู้สอนจะสามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ได้โดยคำนึงถึงหลักสำคัญ ๖ ประการ คือ

๑. จุดประสงค์จะต้องชี้บ่งถึงพฤติกรรมของผู้เรียนที่สามารถสังเกตได้ เช่น "นักเรียนสามารถเลือกอ่าน วรรณกรรมด้วยความสมัครใจ และ บอกคุณค่าวรรณกรรมที่เลือก

อ่านได้อย่างน้อย ๓ เรื่อง" ไม่ควรเขียนว่า "เพื่อให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งต่อวรรณกรรม"

๒. จุดประสงค์ต้องสามารถวัดได้ จากตัวอย่างในข้อ ๑ ข้างต้น การปลูกฝังให้เกิดความซาบซึ้งดังกล่าวเป็นข้อความที่ไม่สามารถจะวัดได้ เพราะความซาบซึ้งเป็นพฤติกรรมแฝงจึงต้องจำแนกพฤติกรรม "ความซาบซึ้ง" นั้นเป็น "เลือกก่อน" และ "บอก" ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ และเชื่อว่าเมื่อผู้เรียนเกิดพฤติกรรมนี้แล้ว จะเกิดบูรณาการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม "ความซาบซึ้ง" ได้

๓. จุดประสงค์ต้องมุ่งให้เกิดพฤติกรรมขั้นสูง ไม่มุ่งความจำเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างเช่น

(ไม่ดี) นักเรียนสามารถบอกพระนามพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นมหาราชได้อย่างน้อย ๓ พระองค์

(ดีขึ้น) นักเรียนสามารถเปรียบเทียบพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นมหาราชได้ ๓ พระองค์

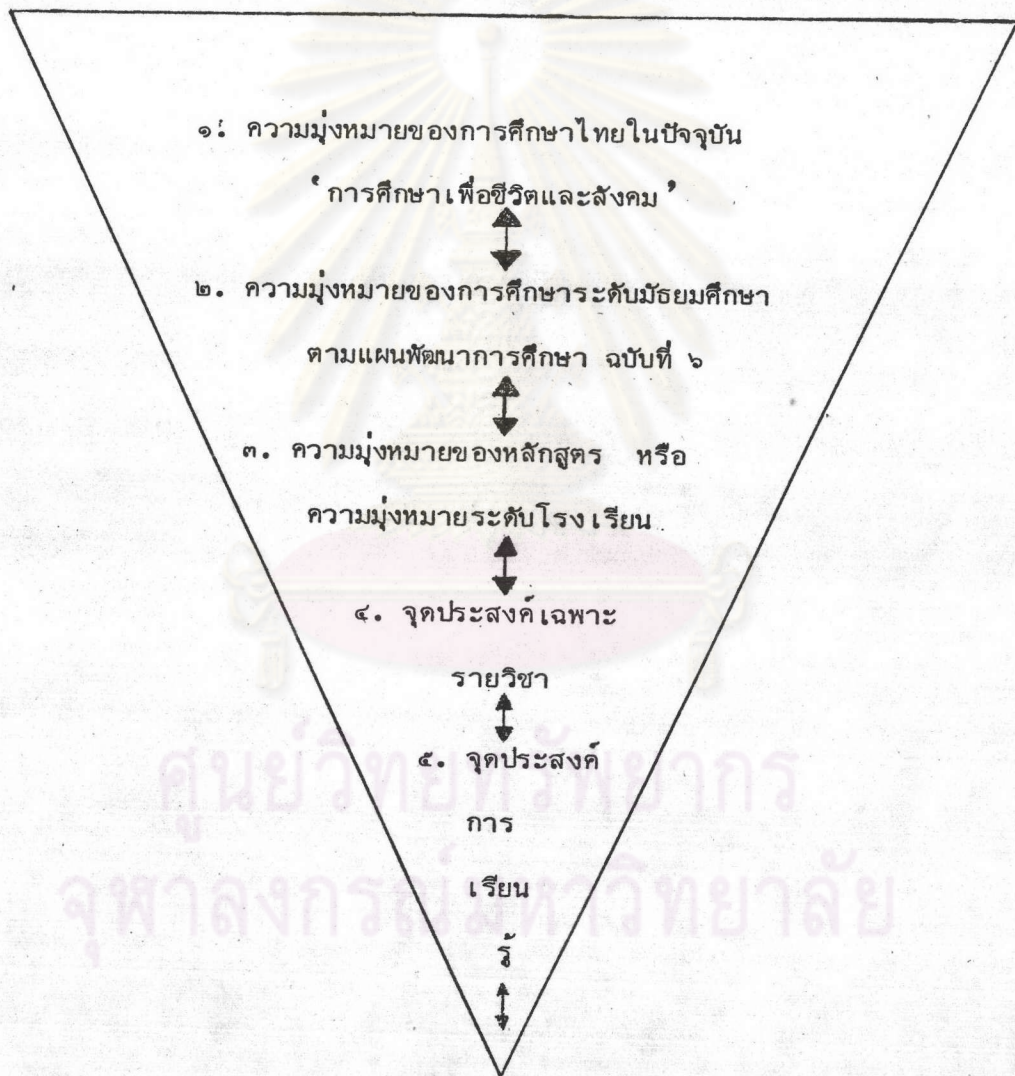
๔. จุดประสงค์ควรเน้นสิ่งที่สามารถทำสำเร็จได้ภายในขอบเขตของโรงเรียนและความสามารถของผู้เรียน ข้อนี้ต้องอาศัยความชำนาญในการสอนของครู ผลการเรียนรู้ในครั้งก่อน ๆ และความรู้ด้านจิตวิทยาพัฒนาการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

๕. จุดประสงค์ต้องชัดเจน พอที่จะเป็นแนวทางในการสอน จัดอุปกรณ์ และประเมินผลได้

๖. จุดประสงค์ต้องเขียนไว้ให้ผู้เรียนได้รับรู้และเข้าใจ ยอมรับจุดประสงค์นั้นล่วงหน้าก่อนเพื่อผู้เรียนจะได้รู้ตัวและเตรียมตัวได้ถูกต้อง ทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปตามจุดประสงค์ (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ ก : ๕๓-๕๔)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากสาระของความมุ่งหมายดังได้กล่าวแล้วข้างต้นพอจะสรุประดับของความมุ่งหมายของการศึกษาในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยในปัจจุบัน เป็นแผนภูมิได้ดังนี้

นักเรียนมีคุณสมบัติและพัฒนาตนเองสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร มีความหมายครอบคลุมและพิจารณาได้หลายหลาก ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้หลายทัศนะ เช่น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ให้ความหมายว่า

หลักสูตร คือ ข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่จุดหมายตามแผนการศึกษาชาติ และหมายถึงเรื่องต่อไปนี้คือ เอกสารหลักสูตร กระบวนการวิธีสอนของครู กระบวนการเรียนของนักเรียน และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน (กรมวิชาการ ๒๕๒๐ : ๑)

สวัสดี จงกล ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่ว่าด้วยจุดหมายหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดหมายของการศึกษา (สวัสดี จงกล ๒๕๒๑ : ๒๐)

ในประเทศทางตะวันตก ครูก (Krug) ได้ให้ความหมายว่า "หลักสูตรประกอบด้วยสื่อกลางของการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้โอกาสแก่นักเรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ผลผลิตทางการเรียนที่พึงปรารถนา" (Krug 1957 : 3) และแมคเคนซี (Mackenzie) ได้ให้ทัศนะดังนี้ "ข้อผูกพันของผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อมในแง่ต่าง ๆ ซึ่งถูกเตรียมการไว้ภายใต้ทิศทางของโรงเรียน" (Mackenzie 1964 : 402)

ราแกนและเชพเพิร์ด (Ragan and Shepherd) แสดงความคิดเห็นว่า หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทุกชนิดของเด็กที่โรงเรียนรับผิดชอบ ความหมายนี้จะรวมไปถึงรายวิชาที่เปิดสอน เอกสารซึ่งระบุรายละเอียดของหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นตัวกลางสำหรับถ่ายทอดหลักสูตร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิสัมพันธ์ (interaction) และประสบการณ์ของแต่ละคน (Ragan and Shepherd 1977 : 192)

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดและแนวทางในการจัดการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอนหลายรูปแบบที่จัดทำเพื่อเป็นสื่อกลางให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ตามความมุ่งหมายของการศึกษา

องค์ประกอบของหลักสูตร

ปัจจุบันหลักสูตรมีความหมายกว้างและครอบคลุมในสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบเขตของหลักสูตรไว้ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา สื่อการเรียน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การประเมินผล (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ ก : ๔๔)

จุดหมาย

หลักสูตรประกอบด้วยจุดหมายเป็นองค์ประกอบแรก เพราะจุดหมาย เป็น ความมุ่งหมายของหลักสูตร ที่จัดทำขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาและสังคม เป็น คำอธิบายคุณสมบัติที่คาดหวังว่าจะปลูกฝังให้ เกิดขึ้นในบุคคลที่ผ่านการ เรียนการสอนตามหลักสูตร นั้น ๆ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ กำหนด จุดหมายไว้ ๑๐ ข้อ และ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนด จุดหมายไว้ ๗ ข้อ ทั้งสองหลักสูตรมีจุดหมายของหลักสูตร เป็นไปในทำนองเดียวกัน อาจจะมีความแตกต่างในเรื่องระดับของ จุดหมาย คือ ในระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลายมีจุดหมายในลักษณะที่จะ ละเอียดซับซ้อนมากขึ้นแต่มีขอบ เขต เพื่อให้ผู้เรียนมี คุณสมบัติอยู่ในลักษณะเดียวกัน ซึ่ง สรุปเป็น ความมุ่งหมายหลัก ดังนี้

๑. เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ ความคิด มีความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนในวิชา วิทยาการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเอง

๒. เพื่อให้มีคุณสมบัติเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นเป็น หมู่คณะ ซึ่งจำเป็นต้องมีคุณธรรมหลายประการ เช่น ขยันหมั่นเพียร อดทน ซื่อสัตย์ เสียสละ เพื่อส่วนรวมแต่ขณะเดียวกันก็มีชีวิตของตนเองดีด้วย

๓. เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ และมีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๔. เพื่อให้รักและผูกพันกับท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ส่งเสริมศิลป วัฒนธรรม รักสันติภาพและเพื่อนมนุษย์ (กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๒๐ : ๒, ๒๕๒๔ : ๗)

หลักการ

หลักการเป็นข้อชี้แนะแนวทางให้ผู้ใช้หลักสูตรนำไปปฏิบัติ เพื่อให้มีผลบรรลุตามจุดหมาย ของหลักสูตร หลักการในหลักสูตรแต่ละระดับมีความแตกต่างกัน เช่น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

มีหลักการเน้นด้านการสำรวจความสามารถ ความสนใจและความถนัดเฉพาะตน แต่หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เน้นด้านการเลือกกลุ่มวิชาตามถนัดและมุ่งเน้นการเลือกเพ้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ เป็นต้น

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ กำหนดหลักการสรุปได้ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษาทั่วไปที่สามารถจัดได้ ๒ ลักษณะ คือ จบในตัวเองมีพื้นฐานสำหรับประกอบอาชีพได้ หรือเป็นพื้นฐานการศึกษาต่อ
๒. เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพ ความถนัด ความสามารถ และความสนใจของเด็กวัยรุ่น
๓. เป็นหลักสูตรที่สนองความต้องการของท้องถิ่นด้านอาชีพ
๔. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ใช้แหล่งวิทยาการและสถานประกอบการได้

(กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๒๐ : ๑)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ กำหนดหลักการ สรุปได้ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรหลังหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เน้นการเลือกกลุ่มวิชาตามถนัด ความสามารถ และความสนใจ และมุ่งฝึกทักษะ ความชำนาญในอาชีพ หรือหาความรู้เพิ่มเติม และศึกษาต่อในระดับสูง
๒. เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ เช่น ใฝ่ใจศึกษาเรียนรู้ เข้าใจธรรมชาติของสรรพสิ่ง มีความกล้าทางจริยธรรม โดยที่ให้น้ำหนักการประพฤติ ปฏิบัติ เป็นสำคัญ
๓. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการผสมผสานความรู้กับการปฏิบัติ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
๔. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเลือกเพ้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ
๕. เป็นหลักสูตรที่สนับสนุนให้ผู้เรียนร่วมมือกันใช้ความรู้ความสามารถเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๒๔ : ๔)

โครงสร้าง

กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา อธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างไว้ว่า

โครงสร้างของหลักสูตรคือกลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร ซึ่งมีทั้งส่วนที่บังคับและส่วนที่ให้เลือกตามถนัด พร้อมทั้งกำหนดสัดส่วน ของอัตราเวลาเรียนสำหรับกลุ่มวิชานั้น ๆ ให้สอดคล้องกับหลักการที่กำหนดไว้ ผู้ใช้หลักสูตรจะต้องกำหนดรายวิชาให้เป็นไปตามโครงสร้างที่กำหนด จะจัดให้ผิดไปจากโครงสร้างไม่ได้ เช่น บางโรงเรียน ไม่เห็นความสำคัญของวิชาศิลปศึกษา จะให้งดสอนศิลปศึกษา นำคาบสอนไปเพิ่มให้คณิตศาสตร์หรือภาษาอังกฤษไม่ได้ หรือบางโรงเรียนเห็นว่าคาบเวลา ที่จัดให้สำหรับกิจกรรมแนะแนว หรือสอนซ่อมเสริมมากเกินไป ไม่ทราบว่า จะเอาไปทำอะไร ก็จัดเป็นชั่วโมงว่างให้นักเรียนเรียนตามลำพังโดย ไม่มีการช่วยเหลือแนะนำ ไม่ทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ก็ไม่ได้เช่นกัน สรุปแล้วโครงสร้างของหลักสูตรเป็นกรอบให้ผู้ใช้หลักสูตรดำเนิน ตามที่ได้กำหนดไว้วันนั้นเอง โรงเรียนไม่มีอำนาจที่จะจัดโครงสร้าง ตามอำเภอใจ (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ ก : ๒๒๖)

ในส่วนที่เป็น โครงสร้าง ของหลักสูตร จะมีหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรประกอบเพื่อ อธิบายรายละเอียด และแนวทางดำเนินงานในส่วนที่เป็นโครงสร้าง จะกำหนดรายวิชาที่เปิด สอนตามหลักสูตร การจัดกลุ่ม วิชาบังคับ วิชาเลือก การกำหนดหน่วยการเรียนสำหรับเกณฑ์ การใช้หลักสูตรนี้ จะอธิบายในรายละเอียด เรื่อง วัน เวลาเรียน หน่วยการเรียน การจัด คาบเวลาเรียน วิชาบังคับวิชาเลือก เกณฑ์การจบหลักสูตร กิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๒๐ : ๓, ๒๕๒๔ : ๑๑-๑๒)

จุดประสงค์การเรียนรู้

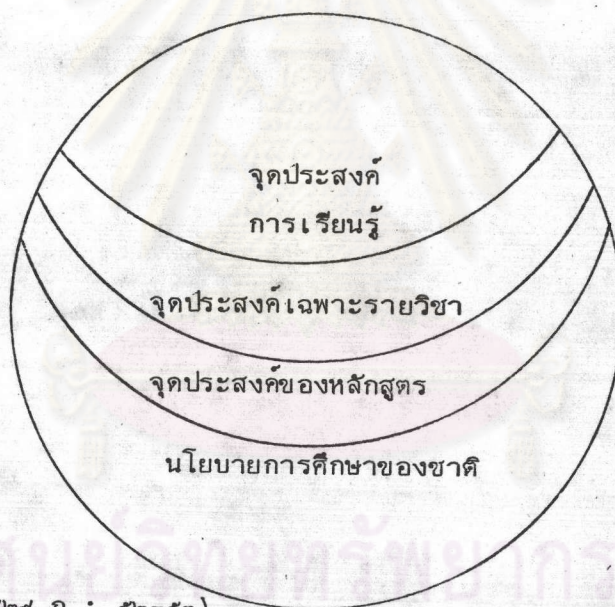
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความรู้ด้านการเรียนการสอน และการ บริหารหลักสูตรในเรื่องจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ว่า "จุดประสงค์การเรียนรู้เป็นเครื่องกำหนด ทิศทางของการ เรียน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ของสังคม หรือนโยบายของชาติที่กำหนดไว้โดยทั่วไป (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ ก : ๔๒) และได้ แบ่งจุดประสงค์ทางการศึกษาออกเป็น ๓ ชั้นตอนดังนี้

๑. จุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์ระดับนี้กำหนดไว้แล้วในหลักสูตรและจะต้อง สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ จุดประสงค์ของหลักสูตร คือ จุดหมาย ของ หลักสูตรในแต่ละระดับนั้นเอง

๒. จุดประสงค์เฉพาะรายวิชา เป็นจุดประสงค์ที่แยกย่อยมาจากจุดประสงค์ ของหลักสูตรโดยกำหนดให้จำเพาะภายในขอบเขตของกลุ่มเนื้อหาสาระหรือมวลประสบการณ์ว่าต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอย่างไร ในหลักสูตรแม่บทจะบรรจุ จุดประสงค์เฉพาะรายวิชาไว้ก่อนโครงสร้างและคำอธิบายรายวิชานั้น ๆ

๓. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นจุดประสงค์ที่แยกย่อยจากจุดประสงค์เฉพาะรายวิชาอีกต่อหนึ่ง จุดประสงค์ระดับนี้มีความสำคัญยิ่งสำหรับผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งระบุว่าเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนในแต่ละคาบเวลา หรือในแต่ละบทเรียนแล้ว ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปเช่นไร และ เป็นหน้าที่ของผู้สอน ที่จะเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์ระดับนี้ขึ้น โดยคำนึงถึง จุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์เฉพาะรายวิชา และสภาพโรงเรียน

อาจเขียนภาพความสัมพันธ์ของจุดประสงค์ในแต่ละระดับกับ นโยบายการศึกษาของชาติได้ดังนี้

(กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ ก : ๕๒-๕๓)

เนื้อหาวิชา

เนื้อหาวิชาในหนังสือเรียนที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอนในโรงเรียนได้นั้นมีเนื้อหาสาระตรงตามระบุไว้ในหลักสูตร แต่ไม่ได้หมายความว่า เมื่อผู้เรียนจำข้อมูลและสาระในหนังสือเรียนได้อย่างแม่นยำและถูกต้องดีแล้วจะเป็นการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชาและหลักสูตรแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะเนื้อหาวิชามีโครงสร้างและระดับดัง ทาบา (Taba) สรุปว่า ประกอบด้วย ๔ ระดับ และแต่ละระดับมีบทบาทต่อสัมฤทธิ์ผลของการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

๑. เนื้อหาที่เป็นข้อมูลที่แสดงถึงขบวนการและทักษะ (specific facts and processes) เป็นเนื้อหาที่จัดอยู่ในระดับแรกเป็นการเรียนรู้ข้อมูล เช่น ลักษณะการปกครอง อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ขบวนการและวิธีการในการคิดเลข เป็นต้น ความสำคัญของเนื้อหาในระดับนี้คือ ผู้เรียนมีข้อมูลอันจะนำไปสู่การคิดอย่างมีหลักเกณฑ์และรากฐาน

๒. เนื้อหาที่เป็นความคิดและหลักการเบื้องต้น (basic ideas) เป็นเนื้อหาที่จัดอยู่ในระดับที่สอง ตัวอย่างของเนื้อหาระดับนี้ได้แก่ ความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพจิตและร่างกาย ความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ที่มีต่อวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ หลักการในการบริหารงาน หลักการเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เนื้อหาระดับนี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มีความคิด เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใดแล้วก็สามารถที่จะนำความรู้ความเข้าใจและหลักการดังกล่าวไปอธิบาย เหตุการณ์หรือสถานการณ์อื่น ๆ ได้

ถ้าเราต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและหลักการตาม เนื้อหาในระดับที่สองนี้ เราจะเลือกข้อมูลอะไรในระดับที่หนึ่งมาเป็นความรู้พื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาความคิดและความเข้าใจในหลักการที่กำหนดไว้ในระดับนี้

๓. ความคิดรวบยอด (concepts) ลักษณะของความคิดรวบยอดเป็นความคิดที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในลักษณะรวม ๆ และสามารถรู้โครงสร้างลักษณะทั่วไปและส่วนประกอบย่อย ๆ ที่รวมอยู่ในสิ่งนั้น การมีความคิดรวบยอดในสิ่งหนึ่งสิ่งใดจึงเป็นการมีความรู้อย่างกระจ่างถ่องแท้เกี่ยวกับสิ่งนั้น เช่น สามารถแยกความแตกต่างได้ว่า ความรักแตกต่างจากความหลงอย่างไร เป็นต้น สิ่งสำคัญเกี่ยวกับความคิดรวบยอดนี้ สันต์ ธรรมบำรุง กล่าวว่า ต้องรู้จักประเด็น รู้ความสำคัญ รู้ประโยชน์ นำความรู้ไปใช้ได้ (transfer of learning) (สันต์ ธรรมบำรุง ๒๕๒๗ : ๕๒)

๔. ระบบความคิด (thought system and method of inquiry) ความรู้ทั้งสามระดับที่กล่าวมาย่อมเป็นรากฐานที่จะนำมาสู่ความรู้ในระดับนี้ เนื้อหาวิชาในระดับสุดท้ายนี้หมายถึง ระบบของความคิดและวิธีการศึกษาหาความรู้ในศาสตร์ที่บรรจุเนื้อหาและความรู้นั้นเอาไว้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดหลักสูตรและการสอนวิชาใดก็ตาม ผู้เรียนจะได้ระบบความคิดและวิธีการศึกษาหาความรู้อันเป็นวิถีทางของศาสตร์นั้นได้ จะต้องได้รับเนื้อหาครบทุกระดับมาก่อน (Taba 1962 : 172-181, อ้างถึงใน สมิตร์ คุณานุกร ๒๕๒๑ : ๗๖-๘๐)

ปัจจุบันหลักสูตรมัธยมศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐ กำหนดจุดหมายให้ผู้เรียนมีลักษณะนิสัยใฝ่หาความรู้ รู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิธีการ รู้จักแก้ปัญหาและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แต่ในทางปฏิบัติ "การจัดหลักสูตรและการสอนของไทยยังติดแคระระดับที่หนึ่งและระดับที่สองเป็นส่วนมาก การปรับปรุงเนื้อหาในหลักสูตรและการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปถึงระดับที่สูงเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาแก้ไขอย่างรีบด่วน" (สมิตร์คุณานุกร ๒๕๒๑ : ๘๐) การสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างเป็นระบบและมีคุณลักษณะในการใฝ่หาความรู้ใหม่ สันต์ ธรรมบำรุง กล่าวว่าจะเกิดขึ้นจากความคิดหาเหตุผล แต่ลำพังตนเองก็ได้เมื่อผู้เรียนมีความสงสัยและอยากรู้ สำหรับในห้องเรียนปัญหาหรือข้อสงสัยอาจจะเกิดขึ้นจากการวางแผนการสอนอย่างรัดกุมของผู้สอน ซึ่งขั้นตอนในการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการคิดเป็น

ในการสอนนี้มี ๔ ชั้น คือ การสังเกต (observation) อธิบาย (explanation) การทำนาย (prediction) การนำไปใช้และสร้างสรรค์ (control and creativity) (สันต์ ธรรมบำรุง ๒๕๒๗ : ๕๒) ในเรื่องการสอนเพื่อให้เกิดข้อสงสัยและอยากรู้นี้ กานดา ณ กลาง ได้ให้ทัศนะว่า "ถ้ามีแง่คิดที่นักเรียนควรจะถามแต่ไม่ถาม ก็เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องช่วยให้เกิดความคิดขึ้นในเรื่องนั้น" (กานดา ณ กลาง ๒๕๒๔ : ๑๕๓)

สรุปได้ว่า ธรรมชาติและลักษณะของเนื้อหาวิชามีโครงสร้าง และระดับในลักษณะความยากง่าย ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนถ่ายโอนเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่แตกต่างกันออกไป และเพราะเหตุที่หลักสูตรในปัจจุบันมีได้มุ่งหวังเพียงให้ผู้เรียนได้เพียงข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดาเท่านั้น ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และรู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดังนั้นความจำเป็นในการสอนเนื้อหาให้ไปถึงระดับที่ ๔ นั้นเป็นความจำเป็นอย่างแท้จริงในสภาพการสอนปัจจุบัน

สื่อการเรียน

สื่อการเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กรมสามัญศึกษาได้ให้ความหมายของ สื่อการเรียนว่า "วัสดุหรือเครื่องมือที่จัดทำขึ้นซึ่งจะมีข้อมูลเนื้อหา สารระ ที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ตัวอย่างของสื่อการเรียนได้แก่ หนังสือเรียน หนังสืออ้างอิง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผนที่ รูปภาพ" (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ ก : ๖๕)

ในการอบรมเตรียมผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา รุ่น ๒๓ พ.ศ. ๒๕๒๔ กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความรู้ ด้านการเรียนการสอนและการบริหารหลักสูตรเกี่ยวกับสื่อการเรียนและเสนอแนวทางไว้ดังนี้

๑. ชนิดของสื่อการเรียน ที่โรงเรียนควรจัดหา ได้แก่

๑.๑ สิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย

๑.๑.๑ สิ่งพิมพ์ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดหนังสือเรียน หนังสืออ้างอิง หนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือ หนังสืออ่านประกอบ หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านนอกเวลา และคู่มือการเรียนการสอน

๑.๑.๒ สิ่งพิมพ์ทั่ว ๆ ไป ได้แก่ หนังสือสารคดีทั่วไป วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร และกฤตภาค (สิ่งพิมพ์ที่ตัดมาจากหนังสือพิมพ์ หรืออื่น ๆ อาจเป็น บทความ ข่าว หรือภาพ ก็ได้)

๑.๒ โสตทัศนวัสดุ หมายถึง วัสดุทุกประเภทที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ ทักษะและเจตคติตามต้องการ เช่น สไลด์ เทป แผ่นภูมิ รูปภาพ และเครื่องมือต่าง ๆ เป็นต้น

๒. วิธีการจัดหาสื่อการเรียน การจัดหา สื่อการเรียนอาจทำได้ดังนี้

๒.๑ จัดทำขึ้น หรือให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำ

๒.๒ รับบริจาค

๒.๓ ยืมใช้จากกลุ่มโรงเรียน หรือโรงเรียนที่มีความพร้อม

๒.๔ จัดซื้อ

๓. การบริการในการใช้สื่อการเรียน เพื่อให้การใช้สื่อการเรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาจจะทำบริการได้โดยวิธีต่อไปนี้

๓.๑ จัดทำบัญชีอุปกรณ์ของแต่ละรายวิชาให้ครบถ้วนและเป็นระเบียบ

๓.๒ ต้องมีการนำสื่อการเรียนไปใช้ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน

๓.๓ ผลิตสื่อขึ้นใช้เอง อุปกรณ์บางอย่างอาจให้นักเรียนช่วยทำด้วย และถ้าสื่อการเรียนเป็นหนังสือ กลุ่มโรงเรียนควรดำเนินการจัดทำและจัดหาคู่มือประกอบ

๓.๔ มีการประสานงานกับ กรม กอง ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดสื่อการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับที่โรงเรียนเปิดแผนการเรียนแต่ละแผน

๓.๕ มีการเก็บรักษาสื่อการเรียนอย่างรอบคอบและมีระบบ เพื่อสะดวกแก่การนำออกมาใช้ เพื่อให้นักเรียนยืมใช้ และเพื่อการตรวจสอบ ตลอดจนควรคัดจำหน่ายยอดออก

จากบัญชี เมื่อเสื่อสภาพหรือเก่าล้าสมัย (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ ก : ๖๖)

เนื่องจากสื่อการเรียนเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเครื่องมือที่อาจช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดรวบยอดได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง หรือจะเป็นอุปกรณ์การสอนที่เป็นเครื่องช่วยความสนใจ เป็นอย่างดี ถ้าผู้สอนสามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมมีนักเทคโนโลยีทางการศึกษาได้เสนอแนวความคิดในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ กัน ดังนี้

โนเอลและลีโอนาร์ด (Noel and Leonard) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการเลือกสื่อการเรียนประกอบการสอนในชั้นเรียนโดยพิจารณาว่า

๑. เหมาะสมกับระดับอายุและสติปัญญาของนักเรียน
๒. เหมาะสมกับประสบการณ์เดิมของนักเรียน
๓. เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน
๔. เหมาะสมกับเรื่องที่สอน
๕. มีลักษณะน่าสนใจ
๖. ตรงกับจุดมุ่งหมายในการสอน
๗. ไม่ทำให้เสียเวลาในการใช้มากเกินไป
๘. ให้ความคิดรวบยอดที่ง่ายและไม่ซับซ้อนจนเกินไป
๙. เป็นแบบง่าย ๆ
๑๐. ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาดีขึ้น
๑๑. ช่วยในการสร้างทัศนคติที่ดีแก่นักเรียน
๑๒. ช่วยเพิ่มทักษะให้แก่นักเรียน
๑๓. ให้ผลดีต่อการเรียนการสอนมากที่สุด
๑๔. มีราคาไม่แพงจนเกินไป

(Noel and Leonard 1962 : 26-28)

วิรุฬห์ สิลลาพฤทธิ ได้ให้แนวคิดที่ว่า หลังจากได้พิจารณาเนื้อหา จำกัดขอบเขตของวัตถุประสงค์ และวัตถุประสงค์เดิมของนักเรียนแล้ว ในการใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ควรเลือกโดยอาศัยเกณฑ์ ๔ ประการ คือ

๑. สื่อนั้นเหมาะสำหรับการสนองเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
๒. สื่อนั้นส่งผลต่อระดับความเข้าใจของนักเรียนหรือไม่

๓. ค่าใช้จ่ายในการใช้สื่อนั้นคุ้มกับผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนของนักเรียนหรือไม่
๔. สื่อนั้นหามาใช้ได้สะดวกหรือไม่ในเวลาที่ต้องการ
๕. คุณภาพทางเทคนิคของสื่อ เช่น วัสดุ อ่านได้ชัดเจนหรือไม่
(วิรุทธิ์ สีลาพฤทธิ์, เอกสารขัดสำเนา)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่โรงเรียน ผู้บริหาร ผู้สอนและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ซึ่งมีความเกี่ยวพันและมีผลต่อความสำเร็จ หรือล้มเหลวต่อการก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมี ๒ ลักษณะคือ กิจกรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมนอกชั้นเรียน ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ที่จะต้องใช้ความรู้ความสามารถและศิลปะในการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา และมีส่วนในการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้อย่างเต็มที่ไปสู่วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบและปัจจัยหลายประการ

กรมสามัญศึกษา ได้เสนอแนวคิด เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

๑. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาท ดังนี้

- ๑.๑ วางนโยบาย วัตถุประสงค์ วางแผนงานกับกระบวนการบริหารวิชาการต่าง ๆ อันได้แก่ การจัดรูปโครงสร้างการบริหารวิชาการให้ชัดเจน และรอบคอบ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และสามารถปฏิบัติได้ตามแผนการศึกษาชาติ
- ๑.๒ นำองค์การให้บุคลากรเกิดความรับผิดชอบต่อการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ โดยมีลักษณะการติดตามควบคุมอย่างเหมาะสม
- ๑.๓ จัดให้มีการสื่อสารและการประสานงานที่ดี
- ๑.๔ สนองความต้องการของท้องถิ่น มีแผนการนำทรัพยากรในท้องถิ่น และวัฒนธรรมมาใช้ในองค์การ
- ๑.๕ มีการติดตามผล
- ๑.๖ จัดงบประมาณตามความจำเป็น

ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามจุดหมายและหลักการดังที่หลักสูตรกำหนดไว้ เพื่อให้เยาวชนของชาติจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี มีคุณธรรม

จริยธรรม พละนามัยสมบูรณ์ และเพื่อให้โรงเรียนเป็นผู้นำด้านวิชาการแก่เยาวชน รวมทั้งประชาชนที่อยู่นอกโรงเรียน โดยทำหน้าที่ให้แก่ชุมชนในด้านประกอบอาชีพ ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรม ให้บริการสังคมหรือพัฒนาชุมชนตามสภาพความพร้อมของโรงเรียน

๒. องค์ประกอบของการเรียนการสอน องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญเด่นชัดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้แก่ ครู นักเรียน หลักสูตรและการใช้เอกสารหลักสูตร ตารางสอน และวิธีสอน

๒.๑ ครู เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะคุณภาพการเรียนของนักเรียนขึ้นอยู่กับพื้นฐานคุณภาพของครู หลักสูตรปัจจุบันเป็นหลักสูตรกว้าง ครูต้องปรับการสอนให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ต้องรับรู้ความแตกต่างของผู้เรียนเพื่อช่วยทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ผลดีแก่กลุ่มและบุคคล

๒.๒ นักเรียน เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของกระบวนการสอน เพราะถ้าไม่มีผู้เรียนการเรียนการสอนก็จะไม่เกิดขึ้น ครูเป็นผู้จัดระบบให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนในโรงเรียนจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการเรียนการสอน

๒.๓ หลักสูตรและการใช้เอกสารทางหลักสูตร หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาอย่างยิ่ง ผู้ใช้หลักสูตรคือ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร มองเห็นแนวทางที่จะปฏิบัติ และสามารถบริหารหลักสูตรให้เข้ากับสภาพอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ สื่อการเรียน และบุคลากรในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี การศึกษาหลักสูตรและการใช้เอกสารหลักสูตรจึงเป็นการศึกษาหลักเกณฑ์ในการจัดการเรียนการสอนและใช้เอกสารต่าง ๆ ของหลักสูตรเป็นสื่อกลางเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทางเดียวกัน

๒.๔ ตารางสอน การจัดตารางสอนให้เหมาะสมและถูกต้องจะช่วยให้การสอนในแต่ละรายวิชาบรรลุวัตถุประสงค์ได้ดียิ่งขึ้น เพราะลักษณะรายวิชา มีสภาพแตกต่างกัน มีการกำหนดเวลาของคาบที่สอนต่างกัน มีการใช้อุปกรณ์มากน้อยต่างกัน บางกิจกรรมเช่น การจัดสอนซ่อมเสริม ควรจัดคาบสอนให้ตรงกันทุกระดับ จะทำให้มีความคล่องตัวในการจัดกลุ่มนักเรียนของแต่ละห้อง ซึ่งมีส่วนในการทำให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

๒.๕ วิธีสอน ไม่มีวิธีสอนใด ๆ ที่ดีที่สุด เพียงวิธีเดียวที่จะเหมาะสมกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในชีวิตของเด็กแต่ละคน และที่จะบรรลุเป้าหมายที่แตกต่างกัน ครูทุกคนต้องคำนึงอยู่เสมอว่า จะต้อง "สอนคน" มิใช่ "สอนหนังสือ" ต้องมุ่งสร้างเสริมและพัฒนาตัวผู้เรียนให้เจริญ

งอกงามในทุก ๆ ด้าน ครูจึงต้องรู้จักลำดับขั้นตอนของวิธีสอนอย่างประณีต รู้จักลำดับกิจกรรมการ
สอนให้น่าสนใจเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงความสามารถในด้านต่าง ๆ ของเขาออกมาให้ได้

ในปัจจุบันความนิยมในการแจ้งให้ผู้เรียนรับรู้ว่า จะสอนให้เขาทำอะไรนั้นเป็นวิธีการ
สอนวิธีหนึ่งที่ยึดจุดประสงค์ (teaching by objectives) ความคาดหวังจากการสอนโดย
ยึดจุดประสงค์นี้ นักเรียนน่าจะมีสมรรถภาพการเรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้

ข้อเท็จจริง เป็นเรื่องเกี่ยวกับความจำ เช่น นักเรียนสามารถบอกชื่อได้ บอก
ความหมายได้ บอกความรู้เกี่ยวกับความจริงได้ และขยายความรู้เกี่ยวกับสัตว์ได้ เป็นต้น การ
สอนเพื่อให้เกิดสมรรถภาพข้อเท็จจริงนั้น ครูจะต้องทำให้ข้อมูลมีความกระจ่างชัดเจน และมีความ
หมายทบทวนความรู้เดิมที่จำเป็นต่อความรู้ใหม่ มีการสรุปถ้าเรื่องยาว และปฏิบัติซ้ำ ๆ เพื่อให้
จำได้

ทักษะเขavnปัญญา เป็นการนำเอาความรู้ที่ได้รับไปใช้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ
เช่น นักเรียนสามารถจำแนกชนิดประเภทได้ โดยแยกให้เห็นความเหมือน ความแตกต่าง รู้จัก
จัดพวก จัดหมวดหมู่ ให้คำจำกัดความได้

ยุทธศาสตร์ในการคิด ให้นักเรียนสามารถริเริ่มสร้างสรรค์ทำสิ่งใหม่ ๆ ริเริ่ม
แก้ปัญหา และริเริ่มในการวางแผน เป็นต้น

ทักษะความเคลื่อนไหว ความสามารถด้านนี้เน้นการใช้กล้ามเนื้อของอวัยวะส่วน
ต่าง ๆ ของร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนประกอบกันจนสามารถปฏิบัติงานที่กำหนดได้
ถูกต้องรวดเร็ว เช่น การว่ายน้ำ การกีฬาต่าง ๆ การทำงาน เป็นต้น

เจตคติ เป็นความสามารถที่เกิดจากการสร้างความรู้สึก หรือสร้างค่านิยม จึงเป็น
เรื่องละเอียดอ่อน สร้างได้ยาก เช่น ให้นักเรียนสามารถเลือกตัดสินใจ เลือกซื้อ เลือกทำ และ
เลือกสถานการณ์ได้

๓. การเตรียมการสอน

การเตรียมการสอนมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑ พิจารณาขอบข่ายของหลักสูตร คือ

๑) ต้องวิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร

๒) พิจารณาแหล่งวิทยาการที่จะต้องนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน

ขั้นที่ ๒ วางแผนเป็นรายวิชา

- ๑) พิจารณาโครงสร้างของวิชา และลำดับความสำคัญก่อนหลัง
- ๒) วิเคราะห์จุดประสงค์ของรายวิชา

ขั้นที่ ๓ การเตรียมบทเรียน

- ๑) เขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละบทเรียน
- ๒) เตรียมเนื้อหาบทเรียน
- ๓) เตรียมวิธีสอน
- ๔) เตรียมอุปกรณ์การสอน
- ๕) เตรียมกิจกรรม
- ๖) เตรียมแบบฝึกหัด
- ๗) เตรียมนักเรียน
- ๘) เตรียมแบบวัดผลระหว่างการสอน
- ๙) เตรียมความพร้อมของครูทุก ๆ ด้าน

ขั้นที่ ๔ ขั้นการสอนและการประเมินผล

- ๑) สร้างความสนใจ โดยจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนอยากเรียน
- ๒) แจงจุดประสงค์ของการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทิศทางและมองเห็นประโยชน์ของบทเรียน
- ๓) ทบทวนความรู้เดิม เพื่อให้สัมพันธ์กับความรู้ใหม่ที่ครูจะเสนอในการเรียนครั้งนี้
- ๔) เสนอบทเรียนใหม่โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นสื่อ
- ๕) ให้แนวทางการเรียนรู้โดยใช้คำถามเป็นการนำทาง หรือให้แนวทางไปคิดเอาเอง
- ๖) ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ หรือทำให้เกิดพฤติกรรมย่อยต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมตามจุดประสงค์ปลายทางได้
- ๗) ให้ข้อมูลย้อนกลับ คือมีการติชม แนะนำ แก้ไขให้ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจในการเรียน และปรับพฤติกรรมของตนให้ถูกต้อง

- ๘) การประเมินค่าการปฏิบัติ ครูอาจใช้ข้อสอบ แบบสังเกต และการตรวจผลงานของนักเรียน นอกจากนั้นผู้เรียนควรมีโอกาสร่วมประเมินด้วย เพื่อให้ทราบว่าตนปฏิบัติได้ครบถ้วนทุกขั้นตอนหรือไม่ ควรปรับปรุงหรือซ่อมเสริมอย่างไร
- ๙) ชั้นส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอน คือ ชั้นสรุปย่อ ทบทวน เป็นการฝึกฝนเพิ่มเติมให้เกิดความชำนาญที่ได้ฝึกปฏิบัติ อาจให้เป็น การบ้านก็ได้

สิ่งสำคัญที่จะขาดมิได้คือ ทุกครั้งที่มีการสอน ต้องมีการเตรียมการสอน โดยทำบันทึก การสอนเป็นรายคาบ รายสัปดาห์ หรือรายเดือน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วัน เวลา	คาบที่	จุดประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	กิจกรรม และอุปกรณ์	วัดผล	หมายเหตุ

จะเห็นได้ว่าทุกองค์ประกอบมีความหมายและมีความสำคัญในตัวเอง เชื่อมโยงและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งในกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน เพราะนอกจากจะเป็นขั้นตอนของการแปลความหมายจากจุดหมายหลักการของหลักสูตรแล้ว ยังจำเป็นต้องจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการใช้หลักสูตรตามลักษณะโครงสร้างและเกณฑ์ที่กำหนดอีกด้วย ซึ่งผู้บริหาร ครูอาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในการแปลความหมายหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ส่วนที่สำคัญที่สุดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ การสอนของครูอาจารย์ กรมสามัญศึกษา ได้วิเคราะห์ และเสนอแนวที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนคือ บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารในประเด็นของการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอน และการเตรียมการสอนของครู ทั้งนี้การที่จะนำหลักสูตรไปสู่การสอนและจะส่งผลไปถึงนักเรียนได้ตามจุดมุ่งหมายเพียงใดนั้น ครูอาจารย์จะเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดต่อประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน

การประเมินผล

การประเมินผลในที่นี้ หมายถึง การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของระบบการเรียนการสอน เพราะเป็นวิธีหนึ่งที่จะพิจารณาได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด ในทัศนะของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ เชื่อว่า "การประเมินผลการเรียนมีหน้าที่ ๒ ประการเสมอ คือ เพื่อปรับปรุงพัฒนานักเรียนให้เจริญก้าวหน้าในขณะที่เดียวกันการประเมินผลการเรียนก็ต้องทำหน้าที่รักษามาตรฐานทางการศึกษาด้วย" (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ๒๕๒๔ : ๑๔)

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการประเมินผลการเรียนในกระทรวงศึกษาธิการ คือ สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ ซึ่ง สวัสดิ์ จงกล ได้กล่าวถึงภารกิจหลักของสำนักงานทดสอบทางการศึกษาว่า มีหน้าที่ในด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการวัดผลการศึกษาให้สอดคล้องกับ นโยบายการศึกษาของชาติดังที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐ นโยบายการศึกษาซึ่งรัฐบาลกำหนด และจุดหมาย หลักการ โครงสร้างและเกณฑ์การใช้หลักสูตรทุกระดับที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ . . . หน้าที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในหลายประการ คือ การพิจารณาระเบียบแนวปฏิบัติ คู่มือ ระเบียบต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การนำ

หลักสูตรไปใช้สอดคล้องกับ เจตนารมณ์ของหลักสูตรและหลักการวัดผลการศึกษา เป็นหลักสำคัญ
(สวัสดี จงกล ๒๕๒๘ : ๑๒๐-๑๒๑)

ในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ พ.ศ. ๒๕๒๙ และให้ยกเลิก ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๔ กับฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๔ และสำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ปัจจุบันใช้ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ พ.ศ. ๒๕๒๙ และให้ยกเลิก ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๓ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๔ และฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๒๗ (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ๒๕๒๙)

สมหวัง ศิยานุวัฒน์ ได้ศึกษาและรวบรวมปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนระดับมัธยมศึกษา สรุปความได้ว่า

๑. ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการประเมินผลการเรียนระดับมัธยมศึกษา ขาดศรัทธาในการวัดและประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ หรืออิงวัตถุประสงค์ ขาดความรู้ความสามารถในการสร้างเครื่องมือในการประเมินผลการเรียน ตามจุดประสงค์การเรียนรู้โดยเฉพาะเครื่องมือวัดในความรู้สึกหรือจิตอารมณ์ และขาดความรู้ความสามารถในเทคนิคการวิเคราะห์ข้อสอบ การสร้างธนาคารข้อสอบ การเขียนข้อสอบตามลักษณะเฉพาะ และการสร้างข้อสอบมาตรฐาน

๒. ระเบียบการประเมินผลการเรียนมีลักษณะอุดมคติมาก เมื่อเทียบกับความรู้ความสามารถของครูในด้านการวัดและประเมินผลการเรียน โดยเฉพาะระเบียบเกี่ยวกับการให้โอกาสนักเรียนสอบแก้ตัวได้ไม่จำกัด [ได้มีการเปลี่ยนแปลงในระเบียบฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๙] แล้ว ซึ่งอาจมีผลข้างเคียงทำให้นักเรียนเป็นผู้ไม่รับผิดชอบ

๓. เอกสารเกี่ยวกับประเมินผลการเรียนมีไม่พอเพียง อีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงระเบียบจนทำให้ผู้ปฏิบัติแม้แต่ฝ่ายวิชาการ หรือฝ่ายทะเบียนวัดผลของโรงเรียนก็ยังสับสน ยิ่งในกรณีผู้สอนด้วยแล้วย่อมสับสนเป็นทวีคูณ

๔. การให้อำนาจการประเมินผลการเรียนแก่ครูและกลุ่มโรงเรียน เป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่กลุ่มโรงเรียนยังขาดผู้รู้ ผู้ช่วยเหลือในด้านนี้ ทำให้ครูประสบปัญหาในการปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียนค่อนข้างมาก

ครูไม่เห็นความสำคัญของการสอนซ่อมเสริม จึงไม่เข้าใจกระจ่างชัดในวัตถุประสงค์ของการสอนซ่อมเสริม การจัดการสอนซ่อมเสริม จึงทำได้ไม่ดีพอ ทำให้เจตนาที่จะมุ่งให้การประเมินผลการเรียน เพื่อการพัฒนาคนยังไม่บรรลุผลอย่างเต็มที่

(สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ๒๕๒๔ : ๑๒)

การประเมินผลต้องอาศัยความรู้และทักษะในหลักการวัดและประเมินผลการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนมัธยมศึกษาทุกโรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีความรู้และทักษะในด้านการวัดและประเมินผลให้มากขึ้น ทั้งในระดับปริญญาตรี และปริญญาโท หรือปริญญาเอกประจำฝ่ายทะเบียนและวัดผลของโรงเรียน (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ๒๕๒๔ : ๑๔)

ครูอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องควรจะได้รับ การนิเทศ เรื่องการวัดและประเมินผลการเรียน เพื่อให้สามารถใช้การวัดและประเมินผลการเรียนพัฒนาความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียนได้ผลดี และมีความสามารถและทักษะในการสร้างแบบทดสอบตามจุดประสงค์ได้อย่างมีคุณภาพ

จากองค์ประกอบของหลักสูตร สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความมุ่งหมายทางการศึกษาเป็นหลัก มีโครงสร้างและหลักเกณฑ์เป็นแนวทางดำเนินงาน ซึ่งผู้ใช้หลักสูตรจำเป็นต้องศึกษาในรายละเอียดและสภาพต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและละเอียด การศึกษาและไตร่ตรองในลักษณะธรรมชาติขององค์ประกอบหลักสูตรทั้ง ๔ องค์ประกอบนั้นช่วยให้ครูอาจารย์สามารถผสมผสานและจัดรูปแบบการเรียนการสอนได้ตรงเป้าหมายขึ้น ในปัจจุบันได้มีความพยายามส่งเสริมให้ผู้สอนได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น โครงการสอน แผนการสอน บันทึกการสอน และแบบฝึกหัด ซึ่งผู้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรควรมีความรู้และเข้าใจ เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรจึงจะสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

สังต์ อุทรานันท์ กล่าวว่า เอกสารหลักสูตร เป็นเอกสารที่กล่าวถึงสาระของหลักสูตรโดยตรง คือ หลักสูตรแม่บท จะกล่าวถึง จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง และเนื้อหาสาระที่จัดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ สำหรับเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลตามความมุ่งหมาย

(สังต์ อุทรานันท์ ๒๕๒๔ : ๔-๕)

จากการศึกษาและรวบรวมประเภทของเอกสารหลักสูตรและ เอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัยนั้น ได้รวบรวมประเภทเอกสารไว้ ๑๔ รายการ และให้คำจำกัดความลักษณะและชื่อเอกสารไว้ คำจำกัดความดังกล่าวได้ผ่านการตรวจและแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ เป็นการรวบรวมโดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามกับผู้วิจัยได้สื่อสารตรงกัน ดังนั้นชื่อและคำจำกัดความอาจเรียกไม่ตรงกันกับที่อื่น ๆ ก็เป็นได้ สำหรับเอกสารหลักสูตรและ เอกสารประกอบหลักสูตรทั้ง ๑๔ ประเภทมีดังนี้ หลักสูตรแม่บท คู่มือหลักสูตร แนวการใช้หลักสูตร ระเบียบและคู่มือการประเมินผล คู่มือรายวิชา โครงการสอน แผนการสอน บันทึกการสอน แบบฝึกหัด ใบงาน หนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คำชี้แจงหรือแนวปฏิบัติ สำหรับรายละเอียดได้เสนอไว้ในภาคผนวก ง

ความสำคัญของ เอกสารหลักสูตรและ เอกสารประกอบหลักสูตร

เอกสารหลักสูตรและ เอกสารประกอบหลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรระดับ เอกสารที่กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน และผู้สอนในแต่ละวิชาได้จัดทำและจัดทำไว้เพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน เอกสารบางประเภทได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการแปลความมุ่งหมายทางการศึกษามาประกอบการจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เอกสารประเภทดังกล่าว ได้แก่ โครงการสอน แผนการสอน บันทึกการสอน แบบฝึกหัด ใบงาน และเอกสารอื่น ๆ เช่น เนื้อหาวิชาที่ผู้สอนรวบรวมจัดไว้เป็น เอกสารการสอน เป็นต้น

สมิทร คุณานุกร ได้กล่าวถึงการแปลความหมายของหลักสูตรไปสู่การสอนว่า โดยทั่วไปแล้ว หลักสูตรระดับชาติจะกำหนดความมุ่งหมายเนื้อหาวิชาที่สอน กิจกรรมประกอบการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้อย่างกว้าง ๆ มีลักษณะยืดหยุ่นได้ เพื่อสะดวกแก่การนำไปปรับให้เข้ากับลักษณะท้องถิ่น หรือของโรงเรียน ดังนั้นครูจึงไม่สามารถที่จะนำหลักสูตรไปสอนได้เมื่อยังไม่มี การดัดแปลง ถ้าจะกล่าวรวม ๆ แล้ว การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การตีความหมายและการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร สิ่งที่ผู้นำหลักสูตรไปใช้จะต้องตีความหมายก็คือ ความมุ่งหมายของหลักสูตร . . .

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนนี้จะออกมาในรูปของ เอกสารที่เราเรียกทั่ว ๆ ไปว่า "ประมวลการสอนและโครงการสอน" เอกสารทั้งสองนี้จะช่วยขยายความของหลักสูตรให้กระจ่าง

มากขึ้นตามลำดับ และเมื่อครูจะลงมือทำการสอนจริงนั้นอาจต้องทำบันทึกการสอนอีกด้วยเพื่อให้
เห็นแนวทางในการสอนออกเป็นรายชั่วโมง แต่ในบางกรณีที่โครงการสอนมีความละเอียดพอ
ครูอาจใช้โครงการสอนเป็นเอกสารนำไปสอนแต่ละครั้งได้เลย

(ภูมิทร คุณานุกร ๒๕๒๑ : ๑๓๑-๑๓๒)

สภาพการใช้หลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบ
หลักสูตรเป็นปัญหาหนึ่งที่ได้รับความสนใจ ดังจะเห็นได้จากรายงานการสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตร
ของกลุ่มประเทศในเอเชีย ซึ่งประกอบด้วย ประเทศอินโดนีเซีย อิหร่าน ศรีลังกา และ
ปากีสถาน ณ ประเทศปากีสถาน ระหว่างวันที่ ๑-๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๘ ได้กล่าวถึงการ
ปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาหลักสูตรในกลุ่มประเทศเอเชียว่า แต่เดิมศูนย์พัฒนาหลักสูตรเป็น
หน่วยงานเล็ก ๆ ที่ไม่ได้รับการเหลียวแลช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นทางด้านงบประมาณ หรือ
บุคลากรจากผู้บริหารระดับสูง จึงทำให้หน่วยงานนี้ปฏิบัติงานไม่ได้เต็มที่ ประกอบกับศูนย์พัฒนา
หลักสูตรเองไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ขอบเขตของความรับผิดชอบของตนดีพอ จึงขาดการ
ประสานงานที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้ (UNESCO 1976 : 28-34)

นอกจากนี้ยังมีรายงานการสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรของกลุ่มประเทศในเอเชีย
ซึ่งได้แก่ ประเทศอัฟกานิสถาน บังคลาเทศ อินเดีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา
เกาหลี ณ ประเทศเกาหลี ระหว่างวันที่ ๑-๓๐ ตุลาคม ๒๕๑๘ ได้กล่าวถึงปัญหาการใช้
หลักสูตร ซึ่งรวมถึงปัญหาสภาพการใช้เอกสารหลักสูตร ดังนี้

๑. ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำ
หลักสูตรไปใช้

๒. ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและ
ขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง

๓. การอบรมครูเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากระยะเวลาในการ
อบรมจำกัด ขาดงบประมาณและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องขาดความรับผิดชอบ

๔. ประเทศต่าง ๆ ประสบปัญหาขาดแคลนเอกสารหลักสูตร เนื่องจากขาด
งบประมาณ และการคมนาคมขนส่งไม่สะดวก นอกจากนี้บางประเทศยังประสบปัญหาต่าง ๆ
ดังเช่น ครูไม่ใช้เอกสารหลักสูตรประกอบการสอน ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสือ
อ่านประกอบที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นต้น

๕. ในบางประเทศจะประสบปัญหาเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาหลักสูตร คือ ทางศูนย์ขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้ (UNESCO 1978 : 66)

สรุปได้ว่า เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเอกสารที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง และเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และมีเอกสารประกอบอื่น ๆ ที่จัดทำเพิ่มเติมเพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลตามความมุ่งหมาย เอกสารประกอบหลักสูตรจึงรวมไปถึงสื่อการเรียนที่เป็นเอกสาร เช่น หนังสือเรียน แบบฝึกหัด หนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นต้น

บทบาทของบุคลากรทางการศึกษา

"ลำพังแต่ตัวหลักสูตรอย่างเดียว ไม่ว่าจะได้รับการพัฒนาให้เลิศเลอสักเพียงใดก็ตาม จะไม่สามารถบันดาลให้เกิดผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้ได้ ถ้าหากไม่อาศัยองค์ประกอบอื่นเข้าช่วย เช่น บุคลากร วิธีการใช้หลักสูตร และสื่อการสอนประกอบหลักสูตร" (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ ก : ๒๕๔) บุคลากรที่เป็นตัวจักรสำคัญในการใช้หลักสูตร ได้แก่ นักวิชาการ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชา และครูอาจารย์ ถ้าหากบุคลากรทุกฝ่ายดังกล่าว ปฏิบัติหน้าที่และมีบทบาทที่พึงประสงค์แล้วการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนย่อมประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของการศึกษา

บทบาทที่พึงประสงค์ของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ มีดังนี้

๑. นักวิชาการ ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร
สังัด อุทรานันท์ กล่าวว่าควรมีบทบาทดังนี้

๑.๑ ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

๑.๒ ทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร

๑.๓ ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตรและให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้ (สังัด อุทรานันท์ ๒๕๒๔ : ๒๗๓)

กรมสามัญศึกษาได้ให้ข้อ เสนอแนะบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชา ดังนี้

๒. ผู้บริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ในโรงเรียน ผู้บริหารควรมีบทบาทในการใช้หลักสูตรสรุปได้ดังนี้

๒.๑ เป็นผู้ประสานงานระหว่างหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับงานวิชาการ เช่น วิชาการ แผนกแนะแนว ทะเบียน วัสดุ และแม้แต่ฝ่ายปกครอง บริการและธุรการ ผู้บริหารควรเป็นตัวกลางกำหนดขอบเขตของงาน วางแนวประสานงานและช่วยแก้ไขเมื่อมีปัญหาหรือข้อขัดแย้งเกิดขึ้น

๒.๒ เป็นผู้ชักนำแนวคิดและเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพเข้าสู่ระบบงานวิชาการของโรงเรียน งานวิชาการจะพัฒนาไปได้เร็วถ้าหากผู้บริหารกำหนดโครงการและสั่งการให้มีการดำเนินงาน

๒.๓ เป็นนักวิเคราะห์ผลงานทางวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดให้ตัวเองสนใจงานวิชาการ พิจารณาสถิติ ข้อมูล ข้อเสนอแนะ ที่ฝ่ายต่าง ๆ เสนอมาด้วยเชิงวิเคราะห์ หรือรู้จักตรวจสอบผลงานวิชาการต่าง ๆ การลงนามผ่านไปเฉย ๆ ย่อมไม่เกิดผลดีเท่ากับการวิเคราะห์วิจัยอย่างแน่นอน

๓. ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของโรงเรียนจะทำงานตามที่ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดให้ทำ ซึ่งตามปกติแล้วจะทำงานต่อไปนี้ คือ

๓.๑ ฝ่ายวิชาการต้องพิจารณางานต่อไปนี้คือ การจัดแผนการเรียนและการแบ่งกลุ่มนักเรียน เข้าเรียนวิชาเลือก พิจารณาจัดสรรงบประมาณงานวิชาการ วางแผนการประเมินผลประจำภาคเรียน และการสัมมนาปฏิบัติการทางวิชาการภายในโรงเรียน เป็นต้น

๓.๒ งานที่ฝ่ายวิชาการต้องรับผิดชอบโดยตรง เช่น การจัดตารางสอน การจัดทำแผนการสอบประจำภาค บริการสื่อการเรียนการสอน สำหรับครู บริการห้องสมุดและไลบรารี การจัดการกิจกรรมและสอนซ่อมเสริม ควบคุมการประเมินผลการเรียนของสายวิชาต่าง ๆ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และหลักสูตร ดูแลช่วยเหลือให้การใช้สถานฝึกอาชีพเป็นไปตามระเบียบและหลักเกณฑ์ เป็นต้น

๓.๓ งานส่งเสริมและประสานงาน เช่น ส่งเสริมให้สายวิชาทำแผนการสอนและโครงการเรียน ประสานโครงการเรียนระหว่างวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาศิลปปฏิบัติให้เสริมงานกันเป็นโครงการใหญ่และเกิดผลงาน ประสานโครงการฝ่ายวิชาสามัญและกิจกรรมนักเรียนให้สอดคล้องรับกัน ส่งเสริมและช่วยเหลือให้หมวดวิชาสร้างวัตถุประสงค์การสอนและเครื่องมือวัสดุ

ขึ้นใช้เอง ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ สร้างคู่มือประกอบการเรียนการสอน และอุปกรณ์ต่าง ๆ ขึ้นใช้ประกอบการสอน เป็นต้น ซึ่งงานต่าง ๆ ดังกล่าวจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเชิญ ประชุมหัวหน้ามหาวิทยาลัย เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกันแล้วช่วยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ด้วย

๓.๔ งานเกี่ยวกับการรายงานและข้อเสนอแนะ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการต้องเตรียม ข้อมูลต่าง ๆ ที่รับผิดชอบให้พร้อมที่จะรับการตรวจสอบ หรือพร้อมที่จะชี้แจงให้ข้อเสนอแนะเมื่อ มีโอกาสเหมาะสม ในขณะเดียวกันผู้ช่วยฝ่ายวิชาการควรได้รับข้อเสนอแนะและรายงานจาก หัวหน้ามหาวิทยาลัยด้วย เพราะเป็นวิธีการสื่อสารตามสายงานวิชาการ

๔. หัวหน้ามหาวิทยาลัย หัวหน้ามหาวิทยาลัยถือเป็นระดับผู้บริหารงานวิชาการของโรงเรียน ที่อยู่ในชั้นปฏิบัติการ หากงานในมหาวิทยาลัยล้มเหลว หรือขาดประสิทธิภาพ งานวิชาการของ โรงเรียนทั้งหมดล้มเหลวด้วย งานวิชาการของหัวหน้ามหาวิทยาลัยมีดังต่อไปนี้

๔.๑ กำหนดผู้สอนประจำรายวิชาต่าง ๆ

๔.๒ ดำเนินการให้มีการจัดทำแผนการสอน โครงการสอน จุดประสงค์การสอน และเครื่องมือวัดผลประจำรายวิชา

๔.๓ กำหนดแนวการสอนและประเมินผลให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์และเข้าใจตรงกัน

๔.๔ ควบคุมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร หลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์ ที่ตกลงกันได้

๔.๕ ดำเนินการสอนซ่อมเสริมและแก้ไขผลการเรียนที่ต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนด

๔.๖ ประสานงานกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ให้การเรียนการสอนและกิจกรรมมีลักษณะ เสริมและสอดคล้องกัน นอกจากนั้นควรมีการประสานงานกับฝ่ายส่งเสริมการสอนเพื่อช่วยให้ การเรียนการสอนดีขึ้น เช่น ฝ่ายแนะแนว ห้องสมุด ฝ่ายโสตทัศนอุปกรณ์ และฝ่ายปกครอง เป็นต้น

๔.๗ ส่งเสริมให้มีการสร้างสื่อการเรียนการสอนขึ้นใช้ภายในมหาวิทยาลัย

๔.๘ เตรียมข้อมูลให้พร้อมที่จะรับการตรวจสอบ และพร้อมที่จะให้ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนา (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ ก : ๒๐๐-๒๐๓)

๕. ครูอาจารย์

สังต์ อุทรานันท์ สรุปไว้ว่า ครูผู้สอนในฐานะเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงมีส่วนที่จะสนับสนุนให้การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพได้ดังนี้

๕.๑ ทำความเข้าใจศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองใช้อยู่อย่างชัดเจน

๕.๒ ทำการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น

๕.๓ ทำการสอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่

๕.๔ พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้ (สังต์ อุทรานันท์ ๒๕๒๔ : ๒๗๕)

จากบทบาทที่กล่าวข้างต้นนี้ สรุปได้ว่า ครูอาจารย์จำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรและแปลความมุ่งหมายของหลักสูตรสู่การปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นประการหนึ่ง ประการที่สองครูอาจารย์มีบทบาทในการคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อสอนหรือจัดกิจกรรมและประสบการณ์โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จะเห็นได้ว่าบทบาทของครูอาจารย์ต้องเกี่ยวข้องกับกรอ่าน การศึกษาค้นคว้า ดังที่ กานดา ณ ถลาง กล่าวไว้ว่า "อาชีพครูเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิชาการ ผู้เป็นครูจึงต้องรักวิชาการมิฉะนั้นก็เป็นครูไม่ได้" (กานดา ณ ถลาง ๒๕๒๔ : ๑๕๒) การใช้เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรเป็นวิธีการหนึ่งที่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจด้วยการอ่านและตีความ ทั้งนี้มีได้หมายความว่า เมื่อครูอาจารย์ศึกษาเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรทุกเล่มที่ปรากฏการประกาศใช้แล้วจะมีความรู้ความสามารถในการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรเป็นเพียงเอกสารส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ในการบอกทิศทาง เป็นสื่อกลางและเป็นหลักเกณฑ์ประการสำคัญ ๆ ในการปฏิบัติงานหรือเป็นรายละเอียดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ยังไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ ดังนั้นในการใช้เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรนั้นครูอาจารย์ควรมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกใช้และวิธีการใช้เอกสารแต่ละประเภท เช่น การใช้หนังสือเรียน และแบบฝึกหัด โดยทั่วไป "ผู้สอนมีความเชื่อมั่นในหนังสือเรียนที่โรงเรียนเลือกใช้มากเกินไป ยึดเอาเนื้อหาและแบบฝึกหัดในหนังสือเป็นหลักหลักสูตร" (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ ก : ๒๒๔) แสดงว่าในปัจจุบันสภาพการใช้เอกสาร

ประกอบหลักสูตร เช่น หนังสือเรียนและแบบฝึกหัดยังไม่เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ แท้จริงแล้ว หนังสือเรียนและแบบฝึกหัดเป็นเพียงสื่อการเรียนที่เป็น เอกสารเท่านั้น อาจตั้งข้อสงสัย เกิดได้ว่าหากครูอาจารย์สอนตามหนังสือและแบบฝึกหัดโดยละทิ้งการวิเคราะห์ความมุ่งหมายของการศึกษาและการวางแผนการสอนแล้ว จะไม่สามารถสอนให้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรได้

คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้วิเคราะห์ บทบาทครูที่พึงประสงค์ไว้ ๑๓ ข้อด้วยกัน โดยได้แบ่งบทบาทออกเป็น ๓ ด้านคือ บทบาททั่วไป บทบาทต่อนักเรียนและบทบาทต่อสังคม อันเป็นความคาดหวังให้ครูอาจารย์มีคุณลักษณะและพฤติกรรมในการปฏิบัติให้ได้ผล สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมาย ลักษณะและบทบาทที่พึงประสงค์บางประการ ซึ่งเป็นความหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม เช่น ครูควร . . . รักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความมั่นใจและศรัทธาในอาชีพครู . . . มีความคิดเป็นของตัวเอง กล้าแสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิดเห็น หรือความรู้ใหม่ ๆ ต่อสาธารณชน หรือเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนโดยบริสุทธิ์ใจ . . . เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้บอกผู้แสดงนำเสียทุกกรณีในการเรียน มาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้ช่วยและผู้แนะให้นักเรียนมีหลักรู้จักวิธีที่จะศึกษาค้นคว้า และเลือกทางของตนเองได้โดยไม่มีการบีบบังคับให้เชื่อตามครู เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอิสระอย่างมีเหตุผล . . . ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยแก่ชุมชน โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างและชักนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามโอกาสอันเหมาะสม (คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ๒๕๑๔ : ๑๔๒-๑๔๔)

ปัจจุบันปัญหาการพัฒนาให้คนคิดเป็น เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด วิทยาการ เชียงดูล ได้แสดงทัศนะในเรื่องนี้ว่า

แม้ว่านักศึกษารุ่นใหม่ ๆ จะเข้าใจปัญหานี้มากขึ้น พยายามใช้การสอนแบบใหม่ ตลอดจนผลักดันให้มีการ เปลี่ยนหลักสูตรในระดับประถมและมัธยมศึกษาให้มีลักษณะ เป็นการเรียนแบบทำความเข้าใจ รู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ และเปลี่ยนเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิตในสังคมไทยมากขึ้น แต่การศึกษาแนวใหม่ก็ยังแพร่ไปอย่างเชื่องช้า

ที่เป็นเช่นนี้ เพราะครูอาจารย์ส่วนใหญ่เคยชินกับวิธีคิดวิธีการสอนแบบเก่าเสียแล้ว พวกเขาจำนวนไม่น้อยไม่มีลักษณะของนักวิชาการที่สนใจการศึกษาค้นคว้าตลอด เวลาแต่อย่างใด

หลายคนไม่อ่านหนังสือที่ให้ความรู้หรือประเทืองปัญญา รสนิยมเลยด้วยซ้ำ เมื่อเป็น เช่นนี้จึง เป็น การยากที่จะให้พวกเขาเข้าใจว่าวิธีการคิด การสอนที่เขาทำอยู่มีนัยสำคัญ ต้องเปลี่ยนแปลงได้แล้ว

การปฏิรูปการศึกษาที่เน้นการปฏิรูปหลักสูตรจะไม่มีทางสำเร็จได้ ถ้าไม่ปฏิรูปวิธีคิดทัศนคติ คุณภาพของตัวครูอาจารย์เสียก่อน . . . ประชาชนไม่ว่าจะเป็นครูอาจารย์ ปัญญาชน ข้าราชการ พนักงาน ที่ยังพอมีความคิด ความอ่าน จะต้องช่วยกันผลักดันให้เกิดการปฏิรูปสังคมในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง . . . อันจะเป็นผลดีมากกว่าที่จะปล่อยให้ตามยถากรรมแบบตัวใครตัวมันอย่างที่เป็นอย่างเวลานี้ (วิทยากร เชียงกูล ๒๕๒๘ : ๕)

สรุปได้ว่า ครูอาจารย์มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ปณิธาน และเสริมสร้างคุณสมบัติให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังเจตนารมณ์ของหลักสูตร การศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรและเอกสารต่าง ๆ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญในการปฏิบัติงาน เพราะจะทำให้มองเห็นทิศทางและเป้าหมายได้ชัดเจน เมื่อครูอาจารย์ทำการสอนต้องพิจารณาในทุกองค์ประกอบของหลักสูตร ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและความชำนาญมาจัดการผสมผสานให้กลมกลืนทั้งในเรื่อง เป้าหมาย ทิศทางของหลักสูตร เนื้อหาสาระ ผู้เรียน และสิ่งแวดล้อม ซึ่งการจัดการและพัฒนาคุณภาพมนุษย์ดังกล่าว ครูอาจารย์ต้องศึกษา ปรับปรุงและพัฒนาตนเองก่อน เป็นประการแรกที่สำคัญ

การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ความหมายของ "การนำหลักสูตรไปใช้"

จอร์จ เอ โบซ็อง (George A. Beauchamp) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำ ความมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ ไปสู่การปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นการสอนและการจัดระบบให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตามความคาดหวัง ดังนั้นการนำหลักสูตรไปใช้จึงประกอบด้วยการจัดปัจจัยและกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อเอื้อให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่สำคัญสองประการดังกล่าว (George A. Beauchamp 1975 : 164)

สันต์ ธรรมบำรุง กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียน และครู นำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่ม เหล่านั้นไปปฏิบัติให้บังเกิดผลและรวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้ (สันต์ ธรรมบำรุง ๒๕๒๕ : ๑๔๔)

สังต์ อุทรานันท์ รวบรวมไว้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของการนำเอาหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและการติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น (สังต์ อุทรานันท์ ๒๕๒๘ : ๔๑-๔๒) ส่วนอริดา จันตรา (Arvida Chandra) ได้อธิบายไว้ว่า "การนำหลักสูตรไปใช้ คือ การทดลองใช้เนื้อหาวิชา วิธีสอน เทคนิคในการประเมินผลการใช้ อุปกรณ์การสอน แบบเรียนและทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน" (Arvida Chandra 1977 : 10)

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ คือ การที่ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาในแต่ละระดับได้ศึกษาและวิเคราะห์เจตนาารมณ์และหลักการของหลักสูตรเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในความมุ่งหมายของการศึกษาในระดับที่ต้องรับผิดชอบ และได้ใช้ความรู้ความเข้าใจและความสามารถเลือกจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพแวดล้อม หรือจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมุ่งหวังให้มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติดังความคาดหวังของหลักสูตร

แนวทางในการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผู้ที่ทำหน้าที่บริหารหลักสูตรส่วนใหญ่ในโรงเรียนจะได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชา สันต์ ธรรมบำรุง ได้กล่าวว่าการบริหารหลักสูตรเป็นการบริหารงานทางด้านวิชาการ หรือ การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเปรียบเสมือนการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน การบริหารหลักสูตรเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด ผู้ที่หน้าที่บริหารหลักสูตรจะทำงานร่วมกับครู ให้การช่วยเหลือแนะนำ ให้กำลังใจ ควบคุม ดูแล สนับสนุน ประสานงานให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการสอน (สันต์ ธรรมบำรุง ๒๕๒๗ : ๑๕๗)

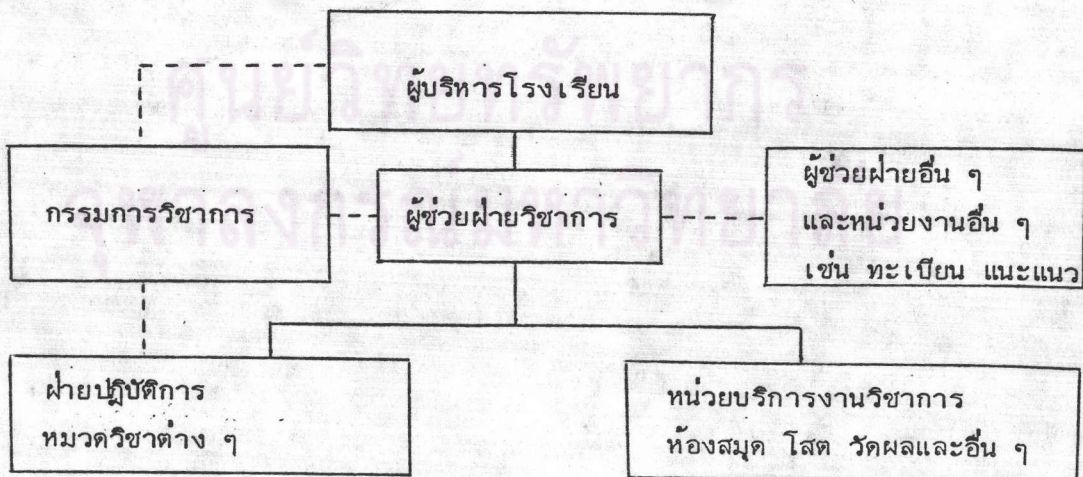
ปัจจุบันเมื่อก้าวถึง การบริหารหลักสูตร มักจะเพิ่มเติมคำว่า "บริการ" เป็นการบริหารและบริการหลักสูตร เนื่องจากในสภาพสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลง การบริการใน

เรื่องต่าง ๆ จะเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้การทำงานได้ผลดี นิสิตปริญญาโทสาขาวิชานิติศาสตร์ การศึกษาและพัฒนาหลักสูตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความหมายว่า การบริหารและบริการหลักสูตรคือ การนำความรู้ความเข้าใจในสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาประกอบการวิเคราะห์ศึกษาสภาพปัญหาและนโยบายตามแผนพัฒนาการศึกษาเพื่อเป็นทิศทางในการวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างฉลาด ประหยัดและให้เกิดประสิทธิผล โดยเน้นเป้าหมายที่ชัดเจน มีแนวทางการปฏิบัติงานและส่งเสริมให้มีความสะดวกต่าง ๆ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนั้นคือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ (นิสิตปริญญาโท ๒๕๒๙ : ๑๓๙)

กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้แนวทางในการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยได้เสนอแนวทางในการบริหารหลักสูตรในเรื่องต่อไปนี้คือ การวางแผนงานวิชาการ การใช้หลักสูตร การใช้แหล่งและองค์กรต่าง ๆ เสริมงานวิชาการ และการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียน

การวางแผนงานวิชาการ เพื่อให้การดำเนินงานวิชาการเป็นไปอย่างมีระบบ และหน่วยงานต่าง ๆ ทำงานประสานสัมพันธ์กัน ขอบเขตของการวางแผนงานวิชาการจึงครอบคลุมงานต่อไปนี้

๑. การจัดระบบงานวิชาการในโรงเรียน โดยทั่วไปการจัดระบบงานวิชาการในโรงเรียนจะเป็นแผนผังดังนี้

๒. การวางแผนประสานงานวิชาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ในโรงเรียน หน่วยงานที่ต้องประสานงานกับฝ่ายวิชาการมีดังนี้ คือ หน่วยงานแนะแนว หน่วยงานทะเบียน หน่วยงานบริการ หน่วยงานธุรการ หน่วยงานปกครอง

๓. การเตรียมอาคารสถานที่และสื่อการเรียนการสอน
๔. การจัดงบประมาณทางวิชาการ
๕. การจัดบุคลากรทำงานวิชาการ
๖. การวางแผนประเมินผลงานวิชาการ

การใช้หลักสูตร ลักษณะงานของการใช้หลักสูตรเป็นงานที่สำคัญ และเกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคลากรเป็นอย่างมาก เพราะความสำเร็จของการใช้หลักสูตรนั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของบุคคลในการทำงาน ลักษณะงาน การใช้หลักสูตร มีดังต่อไปนี้

๑. การทำความเข้าใจในจุดหมาย หลักการ โครงสร้างของหลักสูตร
๒. การแปลหลักการและจุดหมายของหลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติ
๓. การส่งเสริมและควบคุมการใช้หลักสูตร

การใช้แหล่งวิชาและองค์กรต่าง ๆ เสริมงานวิชาการ จากหลักการของหลักสูตร ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระ และจากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ดำเนินวิถีชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย กับลักษณะภารกิจการศึกษาที่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมงานวิชาการ ดังนั้นการบริหารหลักสูตรในด้านการใช้แหล่งวิชาและองค์กรต่าง ๆ เสริมงานวิชาการจะต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้ คือ

๑. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น
๒. การใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
๓. กลุ่มโรงเรียนกับงานวิชาการของโรงเรียน
๔. หน่วยงานนิเทศก์ เขตการศึกษากับงานวิชาการของโรงเรียน

การพัฒนางานวิชาการของโรงเรียน ผู้บริหารและคณะกรรมการวิชาการในโรงเรียน มีบทบาทเป็นผู้นำและเป็นนักพัฒนาให้งานวิชาการของโรงเรียนดำเนินไปด้วยดีและได้ปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลาการปฏิบัติงาน เพราะการจัดการศึกษาต้องปรับให้ทันกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ดังนั้นการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียน จึงเกี่ยวข้องกับงานต่อไปนี้

๑. การนิเทศภายในโรงเรียน
๒. การพัฒนาคุณภาพทางวิชาการของบุคลากร
๓. การพัฒนาหลักสูตรในอำนาจหน้าที่ของโรงเรียน
๔. การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้าช่วยพัฒนางานวิชาการในโรงเรียน
๕. การตรวจสอบผลงานทางวิชาการ

(กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๙ : ๑๙๗-๒๖๖)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิชย ราชภูริศิริ ได้ศึกษา การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๘ ในเขตการศึกษา ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ พบว่า ด้านการบริหารหลักสูตรมีปัญหาคือ การขาดแคลนบุคลากรในทุกหมวดวิชาและเจ้าหน้าที่ในทุกฝ่าย ขาดเอกสารหลักฐาน วัสดุอุปกรณ์ หนังสือเรียนและเนื้อหาวิชาบางหมวดวิชามากเกินไป อาจารย์ผู้สอนได้รับการอบรมหรือร่วมประชุมสัมมนาน้อยกว่าบุคลากรด้านอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง สำหรับด้านอาคารสถานที่ ห้องพิเศษ และสถานที่เรียน มีปัญหาเกี่ยวกับความไม่เพียงพอ (วิชย ราชภูริศิริ ๒๕๑๘ : บทคัดย่อ)

ปริญญา นิรภัย ได้ศึกษา การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๑๘ ในโรงเรียนมัธยมแบบประสมที่สังักด คมส. เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ พบว่า การประกาศใช้หลักสูตรฉบับนี้อย่างกระทันหันทำให้โรงเรียนประสบปัญหาในด้านความเพียงพอของหนังสือหลักสูตรและเอกสารชุดคู่มือประกอบหลักสูตร ความสอดคล้องของหลักสูตรหมวดวิชาชีพที่มีต่อความต้องการของนักเรียน ความเพียงพอของจำนวนบุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านต่าง ๆ การจัดการเรียนให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น สำหรับด้านการสอนมีปัญหาในเรื่องความไม่สมดุลของเวลากับการจัดเนื้อหาและประสบการณ์ตามหลักสูตร ความขาดแคลนหนังสือเรียน เอกสารประกอบต่าง ๆ ตามหลักสูตรใหม่ การจัดหาอุปกรณ์ประกอบการสอน การเขียนจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของอาจารย์ผู้สอน และขาดแคลนวิทยากรในหมวดวิชาพละนามัย (ปริญญา นิรภัย ๒๕๑๘ : บทคัดย่อ)

กนกรัตน์ ชาญกว้าง ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา ๙ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ พบว่า

ครูไม่เข้าใจหลักสูตร หลักสูตรไม่เหมาะสมกับโรงเรียนบางท้องถิ่น และการใช้หลักสูตรไม่ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ ด้านเอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนมีไม่เพียงพอ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีอุปสรรคเรื่องเวลาน้อยแต่ต้องจัดกิจกรรมมาก และครูยังใช้กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเดิม ไม่สนใจกิจกรรมใหม่ สำหรับด้านการประเมินผลครูไม่เข้าใจวิธีการประเมินผล และนักเรียนไม่สนใจสอบแก้ตัว (กนกรัตน์ ชาญกว้าง ๒๕๒๓ : บทคัดย่อ)

สมาน บุญฉ่ำ ได้ศึกษา การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ ในเขตการศึกษา ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ พบว่า ปัญหาที่หัวหน้าหมวดและครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ ในการใช้หลักสูตรได้แก่ ความร่วมมือของครูในหมวดวิชาที่จะปฏิบัติตามหลักสูตร ความไม่เพียงพอของงบประมาณในการดำเนินงานในหมวดวิชาภาษาอังกฤษ การจัดกิจกรรมส่งเสริมทางด้านวิชาการของหมวดวิชาคณิตศาสตร์ ความไม่เพียงพอของเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบของนักเรียนในหมวดวิชาต่าง ๆ และการเปิดสอนรายวิชาต่าง ๆ ตามแผนการเรียนในหมวดวิชาการงานและอาชีพ (สมาน บุญฉ่ำ ๒๕๒๔ : ๑๓๐-๑๓๑)

พงษ์พิศ ทะคง ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ พบว่า การดำเนินงานบริหารหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง การดำเนินงานด้านการจัดแผนการเรียน การจัดทำตารางสอน และการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนประสบปัญหาในการบริหารหลักสูตรในระดับน้อย เฉพาะปัญหาการจัดซ่อมเสริมเท่านั้นที่อยู่ในระดับมาก (พงษ์พิศ ทะคง ๒๕๒๖ : บทคัดย่อ)

ฉวีวรรณ เต็มพิทักษ์ ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการในการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง สังกัดกรมสามัญศึกษา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ พบว่า กิจกรรมที่โรงเรียนบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับดีได้แก่ การกำหนดนโยบายในการบริหารงานวิชาการ การวางแผนทางวิชาการ การจัดให้มีศูนย์เอกสารศูนย์รวมตารางสอน การควบคุมและตรวจสอบแผนการสอน การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดโครงการนิเทศภายในโรงเรียน การเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ และนักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรม รวมทั้งระบบเบิกจ่ายวัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมที่มีปัญหาในระดับน้อย ได้แก่ การบริหาร

งานวิชาการของโรงเรียน ด้านหลักสูตร และเอกสาร การใช้หลักสูตร การจัดทำตารางสอน วิธี การสอน การนิเทศวิชาการในโรงเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การใช้สื่อการสอนและ แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น การจัดบริการของห้องสมุด การจัดอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม กิจกรรมที่มีปัญหาในระดับน้อยที่สุดในความคิดเห็นของผู้บริหารวิชาการ คือ การกำหนดมอบหมาย ให้ครูอาจารย์ปฏิบัติงานวิชาการ การจัดบริการแนะแนว และการประเมินผลงานวิชาการของ โรงเรียน กิจกรรมที่เป็นปัญหาอยู่บ้าง คือ ด้านการวิเคราะห์แผนการเรียนที่เปิดสอนใน โรงเรียน การสำรวจเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับอาจารย์ผู้สอนในแต่ละรายวิชาว่ามีความเหมาะสม กับวิชาที่สอน ด้านงบประมาณสำหรับบริหารวิชาการด้านวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการ เรียนการสอน ด้านบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางการแนะแนวที่ศึกษามาโดยตรง ด้าน อาจารย์และนักเรียนในโรงเรียนให้ความสนใจและความร่วมมือกับการปฏิบัติงานของครูแนะแนว ด้านการประชุมเพื่อวิเคราะห์ผลการเรียนในปลายปี เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลแผนงานวิชาการ (ฉวีวรรณ เต็มพิทักษ์ ๒๕๒๔ : บทคัดย่อ)

จิรภา ลิ้มป์เลิศเสถียร ได้ศึกษานำหลักสูตรภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๔ ไปใช้ในโรงเรียนรัฐบาลใน กรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ พบว่า ในการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารและบริการหลักสูตรผู้บริหารและครูภาษาไทยมีความคิดเห็น สอดคล้องว่า มีการเตรียมบุคลากร การจัดปัจจัย และสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนใน ระดับมาก นอกจากนั้นผู้บริหาร ครูภาษาไทยและนักเรียนมีความเห็นพ้องกันว่า ครูภาษาไทยได้ ดำเนินตามหลักการ ด้านการเรียนการสอน สามารถจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุด ประสงค์ของหลักสูตรและสามารถจัดและประเมินผลอยู่ในระดับมาก สำหรับความต้องการในการ ปรับปรุงหลักสูตร ผู้บริหาร ครูภาษาไทย และนักเรียนต้องการหลายประการ เช่น ให้เพิ่มอัตรา เวลาเรียนของวิชาภาษาไทย รายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก ปรับปรุงเนื้อหาวิชาบังคับ และ เนื้อหาวิชาเลือกบางวิชา ต้องการให้ครูสอนโดยยึดจุดประสงค์ การเรียนรู้เป็นสำคัญ และต้อง การให้ปรับปรุงจำนวนครั้งของการสอนระหว่างภาค เป็นต้น (จิรภา ลิ้มป์เลิศเสถียร ๒๕๒๗ : บทคัดย่อ)

ชนิดา รัชพลเมือง รตนา ตุงคะสวัสดิ์ และประภาศรี สีหอำไพ ได้ศึกษาแนวโน้ม การศึกษาในระบบโรงเรียนในช่วงระยะแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๖ และ ๗ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ พบว่า สภาพและปัญหาของการมัธยมศึกษาโดยเฉพาะหลักสูตรและการเรียนการ

สอน มีปัญหาในการปฏิบัติตามหลักสูตรใหม่ กล่าวคือ โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมาย และหลักการ ตลอดจนวิธีการสอนและการวัดผล หลักสูตรมัธยมศึกษาจัดไว้อย่างกว้างขวางและ ลึก แต่เมื่อปฏิบัติกลับไม่ตรงตามหลักสูตรที่วางไว้ แม้จะได้มีการแก้ไขโดยการนิเทศอบรมครูก็ ยังมีปัญหาอยู่ อาทิ ขาดอัตรากำลังของศึกษานิเทศก์ โดยเฉพาะศึกษานิเทศก์เขต นอกจากนี้ การเรียนการสอนด้านวิชาการงานและวิชาชีพก็ยังมีปัญหาในด้านความพร้อมของครูและโรงเรียน การสอน วิชาอาชีพ การงานและวิชาชีพก็ยังมีปัญหาในด้านความพร้อมของครูและโรงเรียน การสอน วิชาชีพยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ การฝึกงานจากแหล่งวิทยาการ ประกอบการสอนอาชีพอิสระยังมี น้อย การเรียนการสอนมีการฝึกปฏิบัติอยู่น้อย ทำให้ผู้เรียนทำงานไม่เป็น เมื่อจบการศึกษา ขาด ครูสายอาชีพและวิทยาศาสตร์ หลักสูตรสายวิชาชีพที่เปิดสอนก็ไม่สนองสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคม เกษตรกรรม และยังขาดการแนะแนวอาชีพให้ผู้เรียนมีความสามารถทำงานได้ตามความถนัดและ ความต้องการของตลาดแรงงาน ลักษณะการเรียนยังคงเป็นการเรียนต่อในระดับสูง หลักสูตร ไม่จบในตัวเองโดยแท้จริง ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและไม่สนองการเปลี่ยนแปลง ในอนาคต นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่า ตามที่หลักสูตรได้กำหนดแบบสายเดี่ยวไม่มีการแยกสาย สามัญ สายอาชีพ ได้ก่อปัญหาด้านการเรียนการสอนและการปฏิบัติตามหลักสูตร เนื่องจากความ พร้อมของกรมสามัญศึกษาในการจัดให้โรงเรียนมัธยมสอนวิชาชีพยังมีอยู่จำกัด และอีกประการหนึ่ง มีข้อสังเกตว่า ตามที่หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียน เลือกวิชาเรียนตามถนัด เพื่อยึดเป็นอาชีพก็ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร เนื่องจากผู้เรียนมีค่านิยมที่เปลี่ยนยาก ใน การเรียน ยังคงต้องการเน้นการศึกษาวิชาการเพื่อจะสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย (ชนิดา รัชพลเมือง และคณะ ๒๕๒๗ : ๓๐๖)

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
วิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ : กระบวนการนำ
หลักสูตรไปใช้ สรุปผลการวิจัยและได้เสนอแนะดังมีสาระสำคัญดังนี้

๑. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ ได้ดำเนินการ
อย่างมีระบบ และเป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร

๒. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ได้ดำเนินการไปจนครบวงจร นับว่าประสบความสำเร็จ
สำเร็จในด้านการจัดทำหลักสูตร เพราะมีข้อมูลสนับสนุนและยอมรับในจุดหมาย หลักการ โครง
สร้างของหลักสูตรว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการทางการศึกษา
และสภาพการณ์ปัจจุบัน

๓. ในด้านกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน การประเมินแสดงว่าได้มีการปฏิบัติ และประสบความสำเร็จเพียงในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาอุปสรรคตั้งแต่การเตรียมความพร้อม สำหรับการนำหลักสูตรไปจนถึงขั้นการปฏิบัติจริง แม้จะได้มีการเตรียมความพร้อมเพิ่มขึ้นจากช่วงแรกของการเริ่มใช้หลักสูตรจนถึงช่วงเวลาปัจจุบัน แต่ก็ปรากฏว่าการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริงยังประสบปัญหาอยู่มาก

๔. เมื่อจำแนกประเภทของโรงเรียน และระดับของตัวอย่างประชากร การประเมินได้แสดงถึงภาพรวมของความแตกต่างที่ชัดเจน และคงที่พอสมควร คือ

๔.๑ โรงเรียนที่เป็นผู้นำการใช้หลักสูตรและมีผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักเรียนสูงได้รับคะแนนการรับรู้ที่สูงกว่าโรงเรียนประเภทอื่น ๆ ทั้งในด้านการเตรียมความพร้อม พัฒนาการ ของความพร้อมและการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงในโรงเรียน ส่วนโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำการใช้หลักสูตรและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำก็ได้รับคะแนนการรับรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวต่ำที่สุด

๔.๒ ตัวอย่างประชากรผู้บริหารโรงเรียนแสดงการรับรู้สูงกว่าครูในด้านการเตรียมความพร้อมและการนำหลักสูตรไปใช้ แต่ตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านลบต่อการเตรียมความพร้อมและการประสานงานระดับกระทรวง

๕. การประเมินข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม แสดงผลสอดคล้องกันเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้

๖. การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ปรากฏว่านักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจ คือ สูงกว่าร้อยละ ๕๐ ขึ้นไปทุกวิชา แต่ในภาพรวมของนักเรียนทั่วประเทศ ปรากฏว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจเพียงบางลักษณะ คือทัศนคติต่อการงานและอาชีพ ความสามารถในการแก้ปัญหา ลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักสูตรภาษาไทยและสังคมศึกษา แต่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และความรู้เกี่ยวกับแหล่งสนเทศ

๗. กระบวนการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรยังกระทำไม่ครบวงจร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยังมีจุดอ่อนในเรื่องการขาดการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและการติดตามผลที่ได้ดำเนินการในปัจจุบัน เป็นไปในลักษณะการกำกับงานมากกว่าการประเมินผลที่แท้จริง นอกจากนี้ ยังไม่ได้ผลที่ได้จากการติดตามการใช้หลักสูตรมาแก้ไขปัญหาและปรับปรุงกระบวนการใช้หลักสูตรอย่างจริงจัง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์และกรมวิชาการ ๒๕๒๔ : บทคัดย่อ)